

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 7 PEZETA

Arrantzaleak lehorrean itorik

euskal erriko mariñelekin izketan

Bai polita dela itsasoa denbora pasa dabilzan udazalenzat, eguzkiaren beroa artzera ondartzara joaten den jendearentzat, zenbait margolari eta olerkarientzat, baiña zeinen zakarra den ortik bizimodua atera behar duten guztientzat.

Erritik eta etxetik urruti, gizonzko utsez osaturikako talde txiki-lagunarte geldoan, erosotasun gehiegirik gabeko ibillian, itsaso arroaren atzaparretan, gizon lantzeko egokiera aundirik gabe, lanerako ordu jakifilik gabe, biziera latzean ogia irabaziz.

Alaz guziz ere itsasoaren beharra, gure arrantzaleak bizitzeko. Eta itsasoa arraiñez urritzen. Arraiña azokan merkeagotzen. Bizimodua garestiagotzen. Madrillen arrantzaleak bere arazoa zuzendu nahirik.

—Madrillera joanak direla zue-tako batzuk jakin dugu. Ontzi-jabeen eta arrantzaleen arteko auzi-mauziren bat al duzue?

—Ez, ez, beste arazo bat dauka-gu esku artean. Ontzi-jabe eta mariñel, guztiok, daukagun arazo larri bat. Ezin biziaren arazoa. Jakina, gu bajurako arrantzaleak gaituzte. Gu ez gera lehorretik urrutietara joaten. Gu itsas-ertzean ibilli ohi gera.

—Zergatik da oraingoan ontzi-jabe eta mariñelentzat arazoa berdiña?

—Gu, bai batzuk eta bai besteak, arrantzotik bizi gera. Erdira egiten dugu ateratzen dugun etekiña. Ontzi-jabeak artzen du erdia. Beste erdia, berriz, arrantzaleon artean banatzen da. Eta jakina zer banaturik ez bada biok galaran, bai ontzi-jabea eta bai arrantzalea soilla.

—Eta ori goitik ezarritako lege bat duzue ala zeuron arteko ohitura on bat duzue?

—Au ez da goitik behera ezarritako lege bat gure arteko ohitura bat baizik. Jakina ontan izan da azken aldi ontan aldaketatxo bat. Ez dugu lehen bezala erdia eta erdia egiten. Erdia baiño zertxo bait gehiago artzen du gaur nagusiak, ipintzen dituen aurrerapenengatik. Nagusiak % 55 eta guk mutilok, berriz, % 45 jasotzen dugu. Izan zuen gorabehera onek seguroak erabakitzeak iskanbilla artan bere garrantzia. Baiña oraingo auzia ez da seguro kontuan ez eta nagusi langille arteko gorabehera ere.

—Zer gertatzen zaizue beraz? esaiguzte, mesedez.

—Zuek badakizute gauza guztiak garestitzen ari direla. Urtetik urtera goruntz doazela. Goruntz janariak, goruntz etxeak, goruntz

jantziak, goruntz guk behar ditugun itsas-tresna guztiak, goruntz seguroak, goruntz Estatuakiko erantzunbeharrak. Guk saldu behar dugun arraiña, berriz, beruntz doa. Merkatzan ari da beste gaur-zen neurrian igotzen joateko orde. Batz best 30,50 pezeta egin zuten guk saldu genituen arraiñak 1969-ean. 23,26 egin dute batz best 1971-ean. Asko dira beren ontziak utsean saltzen ari diran jabeak.

—Nola konpontzea uste duzue arazo eta kinka larri au?

—Egin genduen bizkaitarrak eta gipuzkoarrak batzar bat Bilbaon gai ontaz, orain dela amabost bat egun. Baiña oso eskola gutxiokoa gera gehienok eta arras baztertuak gaudenez gero oso piakaiztuak arkitzen gera eta ez da erraz iritzi berdiñera iristen. Dena den orain Madrillen arkitzen da talde bat denon izenean gure egoera azaltzeko. Ez dakigu ezer konponduko den. Madrid oso urrun dago itsasotik.

—Ostera lehengo galdera egiten dizutet. Nola demonio ateratzea pentsatzen duzue egoera goibel ontatik?

—Guk gure lanari eskerra ematea nahi genduke gizarteak. Beste gauzak goruntz geroazten neurrian, arraiña ere goruntz joatea, alegia, Arraiñak ere diru egin dezala. Baiña ortarako arrain-industria gergeranatu beharko genduke.

Zoritxarrez beste batzuen esku dago industri au. Eta jakina guk oiek jarritako neurrian saldu behar arraiña. Guk lana egin eta beste batzuk aberastu. Ortarako, ordea, diru laguntza aundiagoa beharko genduke bajurako arrantzaleok. Eta dauden izpiak ere, ordea, askotan arrantzale ez diran beste batzuen eskuetara joaten dira.

—Arraiña urritzen ari dela euskal Kantauri itsasoan esan digute. Egia al da.

—Bai, zoritxarrez, egia da. Biazkai eta Gipuzkoa aldean behintzat asko gutxitu da. Ez al dituzue itsasontziak kaian ikusten, loturik, ia negu osoan, iru edo lau illabetez? Arrastekoak ere asko ondatzen dute, baiña ortaz gainera ibai zikiñetatik datorren pozoiak ez die bizitzen uzten itsas-ertzeko arraiñei. Eta negua luzea da geldirik egoteko. Sei bat milla pezeten kastua dauka egunean geldirik, dagoen itsasontziak, Ontzia ondatzen joaten da geldi-egonean. Berdiñak dira seguroei eta diru-etxei erantzun beharreko zamak. Berdiñak familiaren premiak... Orregatik zerta-arta mugitu beharko genduke negu luzean geldirik egoteko ordez. Ez dute arrastera joan direnak eta Kanariak aldego dutenak gehiegi atera, baiña ezer baiño ohea da bere pisatzen.

—Ez al zaizue fruditzen elkartu egin beharko zenduketela euskal arrantzaleok?

—Behar beharrezkoa zaigu, bai-

NON ZER	
● BEHIN GERTATU ZEN	3 garrenean
● EUSKAL MITOLOGIA	3 garrenean
● KEYNES-EN AURKA?	5 garrenean
● MAO-NIXON	5 garrenean
● LEHEN AROEN AGERKETA (I)	6 garrenean
● MARZELINO SOROA LASA	7 garrenean

ña ez da erreza. Ez gaude denok ere egoera berdiñean. Lapurdin arrain asko dago. Baiña an lehorretik 6 milla urrun ibilli behar dugu. Euskaldunak gera denok baiña aiek ere berenari begiratzen diote eta gaurko oso frantsestunak daude gainera gehienak. Ezjakinsuna ere aundia dago gure artean. Ez ditugu gauzak argi eta garbi ikusten. Ori lan luzea da eta zailla, baiña egin beharrekoa.

—Zeuron gogoz ala derriorez joan ohi zerate itsasora lanera?

—Antxe ezagutu genituan gure gurasoak eta guere aruntz joan giñan. Ez genduen biziera oberik eskuratzeko egokierarik izan. Bizi beharrak eramaten gaitu itsasora. Baiña ez genduke gure semeentzat ala gertatzerik nahi. Itsasoan ez dago etorkizunik, bajurako arrantzaleentzat. Ez du semeak arrantzale izan behar ala ala dago, gogozko eta etorkizuneko lana duelako baizik.

—Bai, aundiak izango dira zuen elkartasunik eza, zuen ezjakintasuna, baiña ez al zaizue arazoak arazoren bat badakizutela, iruditzen?

—Bai arrantzaleen arteko gaitasunak aldatu beharrean. Zehar kiturikako erakundean ari gera lanean. Berritu beharrean gaude arrantzorako moldeak. Ez gindezke kaira etorri eta eskeintzen diguten neurrian arraiña saltzen dugun. Goitik behera aldatu beha-

rrean gaude gure egitura guztiak. Baiña ortarako denok bilduko gaituen erakunde bat beharko genduke. Diru-laguntza aundiagoek beharko genituzke eraberritze ortarako. Arrantzale ez ezik salmenta ere antolatu beharko litzake. Arrain-industria ere eskuratu beharko genduke.

Pozgarri da arrantzaleekin itsas-ertzean berriketan jardutea. Zuen kaltetako taberna txokoetan zeurok ekarritako arrain goxoak jatea. Ez da ain erraza zuen arazoetaz kezkatutik, zuek arduratzea. Baiña gure ustez zeurok egin behar duen burruka dela derizkiogu zeuron arazoak zuzentzea. Inork ez dizute jaramonik egingo isilik bazaudate. Inork ez zaituzte gintzat edukiko elkartzen ez bazerate. Ez zerate elkartuko buruak argitzen ez badizute. Eta elkartu ezik ez dituzte zuen arazoak zuzenduko.

BERTSO BERRIAK NERE BORDATXOTIK

—1—

Mundu ontantxe gertatzen dira komeri arritzekiak, ainbat balantza egiten ditu bizitz ontako jokuak. Gaur eguneko gertakizunak ez dira nolanaioak: Orañi aldian diru gelegi omen daukate Bankuak.

—2—

Berri au ez da lengo batean nik amets egin nuana balzik gai ontan jakintsua dan batek zabaldu duana. Duda-mudako kontuak sarri badatortz ere gugana itxu-itxuan sinisten det nik jaun orrek esan zuana.

—3—

Bildu ta bildu asi nolzbait ta garaian eziñ gelditu, nai zana baiño geiago lortu eta nola errenditu? Ikusten danez diruak ere baztarrak aspertzen ditu; beste aldera zala uste ta ni bai oñekin arritu.

—4—

Gure bizitzan etzaigu falta beñiere zer ikasirik eta ain gutxi zorion bera ito dezaken sasirik. Naiko dirua dutenak ere orra kezkatzen asirik; gaur egunean danok ez degu orrelako pantasirik.

—5—

Ori omen da diru eskean iñor ez dijoalako. Ainbeste txanpon inguratu ta azkenean kalterako? Askoren gisan egon balira patrikaratikan plako, bankeruentzat sortuko ote zan sortu dan ainbeste kako?

—6—

Zorionean batzuentzako ez da geiago bearrik, gailontzekoak ere ez beintzat asearen kezka txarrik. Danak zerbaitez osaturikan eta falta ez negarrik, ezagun danez koskak ez daude kamiñoetan bakarrik.

—7—

Gauza zuzendu ditekera garaz artuaz erabakia, lerturik dagon kutxa bat ez da gordeleku egokia. Ni prestu nago laister jartzeko berari arabakia: Gailnezka dauen diru oientzat badakit nun dan tokia.

—8—

Gantzak itota galdu izan da iñoi gorputz indartua, penagarri da bere garaian orrekiñ ez oartua. Kutxak badute diru geiago iñola eziñ sartua eskatu gabe emanda ere badago zeñiek artua.

—9—

Ez nun espero era ontako komeririk ikusterik; nork zuan bada diruak gailnez egin zezaken usterik? Eta ez bada komeri ezerk bere esiak austerik, ez ote dago uraldi orri iñola ere eusterik?

—10—

Azi pixkabat banatu gabe utzarian ez espero, obe litzake beñ esatea «naikoa da onuzkero». Zipritiñ txarrik zabaldu gabe urdaila lertu ta gero gaitz ori errez kendu liteke ala nai izan ezkero.

—11—

Diru ondoren egiten degu emen danok alegiña ta berak sortu izan du sarri ondo konpondu eziña. Banatu bear danean berriz gertatzen dana jakiña: Ematen duan arentzat asko, artzen dunantzat pitiña.

—12—

Egarri danen asegaria ez degu dirua baiña estimatzen da, bera nola dan gure lanaren ordaiña. Maltzurkeriak edo premiak artu ez dezaigun gailña gure Jainkoak emango al du bizi izateko aiña.

Inozentio Olea

Berri triste ta mingotzak joan dan aste ortan jaso genituenak.

Iñauterik zirala-ta, Tolosa-tik etxera bidean gazte batsuk kamican izan zuten ezbearra. Gorputz, alajaiña, bizitzaren ardatzera eldu baiño len!

Egunero ba-dago zerbait, kamioari dagokionez. Ikara bizian egon bear zer entzango degun.

Guk, gaurko lantxo ontan, Indalezio Ojanguren jauna aitatu nai genduke; mundu ontako lanak eginda besterako bidea artuberri dan eibartar txalogarria.

Ote da euskaldunik ezagutu etzuenik, edo aren entzuerarik etzuenik?

Urteian zerbait osatutakorik ez beintzat. Gazteak izateko ere.

Ez genduen atzo goizeko adis-kidea.

Augatik edo origatik, Eibar jo-tzen genduen bakoitzean, aren Estudiora inguratu gabeko onik ez genduen izaten. Denbora pasa eziñik ere ez, arekin bildu ezkero.

Itz-jario aundiko gizona zan; aspertzen etzana. Bera ikusi gabe ere, urrutira ezagutu ziteken aren boza. Nabarmena zan beste dantetik.

Aspalditxoko urte auetan gorreri aundia zuen Indalezio-k. Ezer adier-nai nai zionak altutik itzezin be-arra zeukan.

Gu, Eibar-era joaten giñanean, ez giñan joaten Indalezio-ri itze-giteko asmoz, ark itzezigen zuena entzutera baizik. Bearko entzun!

Kontu bat bukatu orduko asi-ko zizun bestea.

«Alare, ezin bukatu aren alma-zena», Txirrita-k Udarregi-satik bein esan zuen bezela.

Arpegi ximurra, sudur-kako luze xamarra. Aragi gutxi; argal gor-puzez.

Begiak, beren zuloetatik irten bearrean; egon-ezin batean, min-gaiña bezelaxe.

Nerbioz gailnezututako izaki bat zirudien; itxas-olatu saltakalari bat.

Aren Estudioan egonaldi bat eginda etxeratzen giñan bakoit-zean, len ez genekien zerbait ika-sita etxeratzen giñan.

Bere argazkiak, bere erretratua-erakutsi gabeko onik etzuen izaten Ojanguren-ek.

Eskueran zenduen Euskalerri osoa.

Zenbat mendi-gailur zoragarri, zenbat errixka, zenbat baserri, zenbat jauregi armatidun, zenbat aurpegi beneragarri, zenbat aurpe-gi ezagun...

Aiek danak ateratzeko, aberasta-sun ura biltzeko, arranoa izan bear, Ojanguren zan bezela. «El Montañero Aguila», zuen bere deitura erderaz.

Erderazko «aguila» euskerazko arranoa dala ezakitenak asko di-ra, zoritzarrez, euskaldun artean. Gure irakurietan alakorik balitz, ikas dezala beste baterako.

Maite ditut gailurak argiak ez beste...

Ai, egaztia banintz gailfik-gain nenbilke! (Lizardi)

Eta, Eibar-ko arranoak, gailur-rik aundienetan atsegiñik aundi-ena.

Bat utzi orduko joko zizun bes-tea. Libre zituen une guziak men-dirako zituen.

Argiak ez beste maite zituen gai-lurak, Lizardi-ren antzera.

Au guziagatik, Ojanguren-en Es-tudioan sartzen giñan bakoitzean, auxe lortzen genduen; Euskalerria len baiño geiago ezagutzen.

Zenbat paraje aren argazkietan, erretratoetan, gure oñak zapaldu gabeak!

Indalezio Ojanguren

Suketa bat izan zan batean, Ojanguren-en Estudioa utsetik li-bratu zan, garai artan idatzi za-nez.

Ura ikusi ondoren, seguru, txar-rena pentsatua zizuten batek bai-ño geiagok.

Berak, batez ere.

Geroxeago jakin genduen Ojan-guren-ek Gipuzkoa-ko Diputazioari utzi ziola ainbat urte luzetako emaitza.

Besteak beste zirala, gure lagun zintzo Artetxe zanak ezin ezkatatu bere pozik.

Idaz-lan mamitsuak moldatu zi-tuen Ojanguren-en jokabideari txalo beroak joaz. Gaur, Jaunari ta Ojanguren-en gizatasunari esker, Gipuzkoa-ko Diputazioak berebizi-ko aberastasuna du berekin. Dipu-tazioara jotzea naikoa degu aber-astasan errekin topo egiteko.

Bedi au ere gaurko lantxoaren luzagarri.

Beingo batean, baserriko emaku-me bat inguratu zitzaion Indalezio-ri, argazki bat, erretratu bat, ate-ratzeko arregu sutuarekin.

Nola ukatu artarako zegoen gizo-nak?

Zortzi egun barru erretratuaren bila joango zitzaioala agindu zien emakumeek.

Zintzo joan ere, emandako itza osoki beteaz.

Ojanguren-ek argazkia andrezko-aren eskuetan jarri zuenean, ala dio berari begira une batean ego-nik:

—«Jesus maitia!

Au ere ikusi egin bear! Oso itxu-sia atera nazu baiña!»

—«Barkatu baiña —erantzun zion Ojanguren-ek— zarien beze-lakoxe atera zaitut.

Onak eztauka «enganixorik», esan zion, makina erakutsiaz.

Mendizale eta erretratatazaille puntakoa izan zan.

Kalean eta bide ordeketan lana egiteko izango ziran bere pare-koak, eta obeak ere bai, bear bada.

Ojanguren, ordea, besterik joaten etzan tokietara joaten zan. Aren ofizioak erribarruan zauden bi-tarte, ura an zebillen, arranoaren gisan, goiko gailurretan, edo iñor-aintzakoz artzen etzituen erri-ko bakartietan.

Argatik zuten ainbateko eskea ta ixtimazioa Ojanguren-en argaz-kiak.

Madrid-tik, Paris-tik, Buenos Ai-res-etik, nunaitik eskariak.

Europa ta munduko egunkari ta aldizkari ospatsuenak toki ematen zieten eibartar mendizale purru-katuaren argazkiel, erretratuei.

Zenbat eta urte geiago igaro-tzen diran, orduan eta arrera obea egingo zaio Ojanguren-en lan txalagarriari.

Amaitzek joan bear du orain-dik Gipuzkoa-ko Diputazioara Ojanguren-ek egindakoaren bila.

Beste alde batetik ere aipagarri zan gogotik.

Sorterriarenganako maitasunean iñor etzian aurrerik artuko.

Izan ere, sorterriaren maitale eztanak, barrenen zerbait sentit-zen etzuenak, ezin egin Indale-zio-k egin zuenik. Beza, ondo ira-bazitako atsedean eta pakea.

Baran

Ez Merkenak

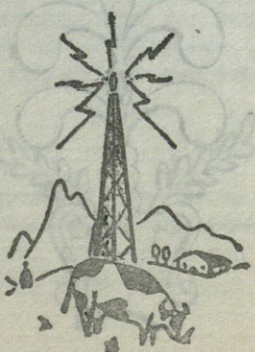
Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gailera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

Baserriaren alde EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta aber

Torelavega'ko Perira joan
etorriak

MITXELENA

SITXITEGIA · ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Avda. de Francia, 1, 40010 San Sebastián

— IRUN —

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte bo-tatzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duela adierazten dio Gipuzkoar guztiei.

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

Bidea irekia utzi gazteei

Iñioz baiño gehiago itzegiten da gazteriaz. Batzuk diotenez kaskariñak, zentzugabeak eta erantzunkizunik gabeak ditugu. Eta onen errua gurasoek eta ezizailleek omen dute, ez omen dituzte bide latzean ezi eta.

Ezin uka arinkeria asko duten gazteek badaudela gure artean. Jana, edana eta jolasa beste ametsik ez duten gazteak. Baiña bestelakorik franko ere bada zalantzarik gabe.

Denok jabetu gera gazteriaz duen indarrez. Onen eskuetan dago etorkizuna. Eta denok gure esku eta gure alde nahi genduke indar au. Eta denok ari gera losintxa edo irtizi aurrera-koiz edo maltzurkeriaz gazteriaz greganatu nahian.

Aurreko gizaldian ere izan ziran gazteen ardura zutenak. Don Bosko esate baterako. Gure artean bertan ere gazte talde osoak eduki ditugu gure esku "Luistar" eta "Mariaren alaba" izeneko lagundietan. Baiña orduan ez zuen gazteriaz gaur duen garrantzi eta indarrik. Oso garaiz uzten zuten eskola eta berealaxe sartzen ziran gizon elduen artean lantokietan. Gizon elduen irtizi, jokabide eta moldeak, gazte auek ere gizon elduen antzeko bihurtzen zituen.

Baiña gaur ez da onela gertatzen. Ikasten jarduten dute luzaroan. Indarrean datoz. Orregatik gabiltz denok gazteen atzetik. Politikariak batez ere.

"Konsomol" izeneko elkarteak sortu zen Errusian gazteak eskuratzeko. Emezortzi urtetatik ogei-ta zortzirainokoak biltzen zituzten. Gaztetxoak, berriz, "Zveno" izenekoan artzen zituzten. Zortzi urtetatik ogei-ta bat arte bitartekoak faszismoan ezitzen zituzten Italian. Alemanian, berriz, "Hitler Jugend" sortu zen gazteak eskolatzeko.

Toki guztietan daude gazteak zaitzako, ezitzeko eta eskuratzeko elkarteak. Oien eskuetan bai dago guk amesten dugun geroa. Oien bidez egin nahi genduke guk nahi eta ezin dugun mundu berria.

Baiña ona emen gidari edo maixu ustekoan errua, pekatu zaharra. Ez diegu egiaz askatasunik eta nortasunik opa gazteei. Guk ipiñitako bidetik joatea nahi genduke. Argi egin eta eragin gazteei, baiña ez boroiek aukeratzaren duten bidetik joan ditezten, guk ezartzen diegun bidetik baizik. Eta orixe da ain zuzen lehengoek egiten zuten eta guk ere egiten dugun pekatu zaharra: gazteak zapaldu, gazteak menderatu.

Ez al da, bada, egia talde bakoitzak bere ikuspegi eta leihotil txikitik ematen diela gizartearen berri? Ez al da egia ahal denik eta azkarren egi-zati batzuk buruan sartu nahi dizkiegula? Ez al gera "buru garbitze" bat egiten ari ausnartzeko eta barruan egosteko betarik eta askatasunik eman gabe? Ez ote dizkiegu alderdi batzuk bakarrik erakusten? Ez ote gera itxumen batzuk kendu eta beste batzuk jartzaren ari?

Bai zailla dela garbi jokatzan! Bai zailla gazteei aukera ematen! Egia utsaren eta arrazoi soillaren janariz bakarrik greganatzan. Baiña orixe da bide bakarra. Beste guztiak, zapaltzaille, itsutzaille eta uztartzaille dira.

IPUIN ZAHARRA

Behin Gertatu Zen

Erdi Aroan Euskal Herriko hiri batetan, Nafarroan zegoela inork dio, arratoien etortzera gertatu zen. Jendeak lehen larritasunean, sumintasunean beranduago, sutan azkenean sartu ziren eta horrela egun batetan hiriko etxe aurrean bildu ziren eta ahaide nagusien agerpena eskatu zuten. Udalatxeko bakoian burgomaestrea, alkatea eta abadea haien artean hitzeginez zebiltzen ia nor herrira beretzeko mintzo litzake. Udalatxeko eskalinetan gudarostearen nagusiak milizia prest zeukan eta bortizkeriaz egoera konpontzea ozenki eskatzen zuten.

Burgomaestrea gremioen ordezkoa zen, alkatea errege boterearena eta abadea erlijio balorearenak. Hirurek botere zibila osatzen zuten. Bidegurutze batetan militarren eta herriaren eskarien erdian, arkitzen ziren eta abadea, betiko baloreen ordezkoa bezala, honela hitzegin zion herriari:

—Nire anaia maiteok, azken urteotan bekatu asko egin da hiri honean eta gure Jainkoa asarretu duzue. Zuen bekatu haundiak garbitzeko arratoien izurri hau Jainkoak bidali dizue. Horregatik ontzat hartu eta etsipenez eta barretasunez jasan behar duzue. Jainkoarengan itxaropenik ipintzen ez ba duzue, guztiz galduak izango zerate. Baina gure Eliza santu santua ezer eginik gabe dagoela uste ez dezazuten, gaur hiriko karrika guztietatik errogatiba ospatsua egingo da, Jainkoaren errukia eskatzeko.

Parrokiaren estandarte, hiriko santu nagusiaren irudia, udalaren ikurrina, gremioen banderak, eta erregearen pendola ateratzen eta prozesioa prestatzen zen bitartean, herria bildu zen. Zahar batek iruzurra ikuserazi zion herriari eta gehienak errogatibara ez joatea

erabaki zuten. Batzuek esan, Jainkoak nahi badu... eta joan ziren.

Errogatiba hasi zen; lehengoan santua eta abadea liburu santuak eramanez, haien alboan burgomaestrea eta alkatea ikurrinekin, gero gudari nagusiak milizia zuzenduz eta atzean herriaren emakume batzuek salmo negartiak kantatuaz. Bitartean arratoiek arratoi eta sagutuak sortzen ziharduten eta uholde bezala izurria hedatzen zen alde guztietatik.

Errogatiba amaitu ondoren, herria berriz bildu zen hiriko enparantzan eta gero eta indar gehiagoz behin eta berriz izurrientzako osabidea eskatu zuten.

Herriak sortutako gizon batek honela hitzegin zion jendeari:

—Balkoi honetan dagoen gizonak, beren menpean gaituzte. Haiek ez dira gure egiazko ordezkok. Sar gaitezen Udalan eta har dezagun boterea! Honela arratoien izurria bukatzeko osabidea ikus ahal izango dugu. Sar gaitezen herriko etxean!

Jendeen artean gizontxo batek jaso zuen ahotsa:

—Ongi mintzatu zara, baina Udalan sartzea zaila datorkigu. Eta sartuz gero nola arratoiak amaituko ditugu?

Lehenengo gizon sutsuak, suminez hartuta, ihardespena eman zion:

—Sar gaitezen! Gero ikusiko du gu zer egin!

Batzuek gizon sutsuari jarraituaz Udal etxerantz aurreratu ziren oihuka. Miliziak, haien aurrean, burruka egiteko prest.

Orduantxe burgomaestrea, balkoian agertuta, ahots gogorraz zuzendu zitaien guztiei:

—Gizonok, zer egingo duzue? Alferrik isuriko duzue odola. Udala beti herriaren ondasunaren bila daibil eta gaur batzarra ukan dugu arratoien arloa konpontzeko. Hitzak dira hitzak eta osabidea arkitu ahal izan dugu. Arotzen gremioak arratoiak hiltzeko tresna berri bat eskeini digu eta gainera saria merkea izango da. Tresna bakoitzak egun batetan hogei ta bost arratoi hil dezake. Bihar hiriko leku garrantzitsuetatik ipiniko ditugu. Bitartean trankil lo-egin!

Baretuak burgomaestrearen hitzen bidez jendeak sakabanatu ziren eta hiria pakean eta ixiltasunean geratu zen. Bitartean arratoiak arratoi eta arratoi sortzen jarraitu zuten.

Urrengo egunean arratoiak hiltzeko tresnen banaketa egin zen. Larehun tresna erosi zuen Udalak eta honela banatu ziren: larogei Udalan bertan, ehun gudarosteko etxean, ehun gehiago agintarien etxeetan, hirurogei elizan eta abadeen jauregietan eta gelditzen ziren hirurogeiak herriko jendeen artean.

Eguerdian gudarosteak, abadeak, agintariak eta arotzen gremioen ordezkok Udalatxera beren atsegina agiri egin zuten. Ospatzeko arotzen gremioak, arratoiak hiltzeko tresnaz salketa ona egin izaten zuela, bazkari ederra eman zien agintariei. Herria ez zen agertu. Herria eskuz eta isatzaz arratoiak hiltzen zebilen.

Joan diren egun batzuek eta arratoiak eta arratoi erditu zituzten. Gau batez arratoiak herriaren umeak jan zituzten eta hiria ume-rik gabe gelditu zen. Orduan emakumeek gizonak bultzaturik danok batera Udalan sartu ziren. Gudariek herriaren aurka ez zuten egin burruka. Gudarostearen nagusiak, burgomaestreak eta abadeak ihes egin zuten.

Bere burua galduta ikusiaz, azken arnasa egitean alkateak hitzegin zion jendeari:

—Ni zuekin ados nago. Zuen eskariekin batera nator; abadea eta burgomaestrea iruzur egin dizuete. Baina guk bakarrik arratoiak ahi-tzeko ez dezakegu ezer egin. Errege boterearen laguntza behar du. Alkartasunean arratolen hilke-ta lortuko dugu. Bihar goizean erregearen laguntza helduko zaigu.

Eta gau hartantxe arizti baten abiatuaz, arratoiak jan zituzten alkatea eta herria.

Horregatik lehen bai lehen etxe barruan dauden arratoiak hil behar ditugu, gu jan gaitzaten baino lehen.

EZKIBEL

EUSKAL MITOLOGIA

HITZAK

Errealitateari itsetsirik jaiotzen dira hitzak. Hitzak errealitatea esaten dute. Lanaren bitartez zerbait gureganatzen dugun, hitz-eginaz adierazten dugu. Geure lana dela medio egunero sortzen ditugu hitz berriak, egunero frogatzen ditugu hitz berriak.

Gero, hitz hoik eskuz-esku, ahoz-ahoz doha. Gastatzen doha hitzak. Hitzak gogortu egiten dira. Lehenik hitz-egiten da, gero esan eta finean idatzi. Honela hitzak bata besteari loturik egitura bat osatzen dute. Egitura hori hizkuntza da.

Hizkuntza, errealitatearen lehen razionalizazioa da. Hizkuntza bera ere errealitate bat dugu baina, nolabait ere esateko, bigarren mailkoa. Errealitatearen lehen mailari, bigarrena erasten diogu, hau da, hizkuntza. Hizkuntza, gero eta arego tipifikatzen doa. Hitz bakoitza topiko bat dugu (TOPOS=toki). Hitz bakoitzak toki berezi bat du, hizkuntzaren egitura. Eta toki hori, beste toki edo hitzen arauz mugatzen da.

Errealitateak maila desberdinak dituan bezala, hizkuntzak ere maila diferenteak ditu. Hizkuntz idatzia eta hitzazkoaren artean denbora bat aritzen da. Hitz bakarra izanik esangura maila desberdinak eduki dezake nola ahoan ala paperean.

Beraz eta kultura dela medio, hitza, urrutiratzen doha errealitatearengandik. Esana, izanatik aldatzen doha. Literaturaren fontzio-etarik bat zera da: hizkuntza eta errealitatearen arteko tartea gutti-

ttea eta biak urbiltzea. Agian, euskal literatura urritasuna dugu, ahozko hizkuntza eta literarioaren arteko etenaren kausa.

Artikulo honetan erabiltzen du-dana eta geure hizkuntza literario guztia, herriaren hizkerangandik oso urrun dabil. Baina hori ezin bestekoada, hizkuntzaren bi maila desberdinen arteko aukia denez. Baina, honela izanik ere eta beste batzuen artean kondizionamendu larri bat suposatzen digu; batikbat mitologi arazo honetan.

Zeren eta errealitatea bakarra izanik, hitz bakarrak esaten da, baina denboraren poderion hitz bere esangura asko hautematen ditu. Hau, hizkuntza guztietan gertatzen da, eta literatura eskasia duten hizkuntzetan are nabarmen eta gehiago. Eta hain zuzen ere hauxen da euskararen kasoa. Geure hitz askok oso muga mugikorak dituzte. Hitzaren muga letra da, eta idatzia haren klasifikazioa. Baina euskara, batez ere, ahozko hizkera bat denez ekiboko asko duan hizkuntza da.

Hizkera mitikoak, kategoria aparteko bat osatzen du; nahiz eta eguneroko hizkuntzari itsetsirik egon. Hizkera mitikoaren hitzak bereizkunde nabarmen auk dituzte:

—Gizona eta gizartearen senti-menduetarik sa'onenak eta futses-koenak adierazten dituzte.

—Ulertkaitz diren gauzak, esan-gura dute hitz mitikoak. Fenome-no astrologiko, kosmologiko eta teologikoak batez ere.

—Gizonen arteko erlazio eta ha-

rremanne expresio eta islada dira. Gizaarteko kontradizioen agerpen dira (eta gehien batean euskarri).

—Sentimendu zinezoak adierazten dituzte, baina gordezka eta ez osoki. Errepresioen gailurrak dira, zirrizko bat agertzen dute, erre-presioaren zergatia eta nolakoa es-taliaz.

Bereizgarri auk, hesi apartekoan ifintzen dute hizkera mitikoa, eta nola nahi ere errealitatearekin etenda agertzen zaiku. Mitoak ez dute ez denborarik ez eta tokirik. Mitoak orokorrak dira.

Mitologia da ideologiaren hort-zea, eta mitoak dira hortze hort-ako izarrak. Hitzak mitifikatuaz gero, ideologia ororen sutabe eta oinarri dira. Ideologia oro zenbait hitz mitikoetan sustraitzen da. Ideologia guztiak badu zenbait hitz ezin bestekoa, hitz hoietaez ez dai-teke galdetu ez eta dudarik egin. Hitz orokorrak direnez, moralidade baten iturburu dira.

Morala hau praktikoa da batikbat (Gogora dezagun nola Kant-ek bere morala praktikoa, hiru hitz na-gusietan oinarritu zuan). Geure jokaera eta konportamendu gehie-nak mitotoan sostengatzen dira. Hainbeste aldez, «ohiturak» deriz-kioen mitotoan.

Esan dugunez, hitza (konzeptoa) errealitatearen lehen razionalizazioa da. Baita ere esan dugu hitz «ja-tor» eta gauzatikan hain urbil den hitz hori, aldaratzen dohala heme-ki-hemeku kultura dela medio. Eta egungo euskararen egoera ikusi-rik, zera diot: Euskara aproposa dela mitogintzarako, ezen ez bait

du literatura (mugaketa) aberatsik.

Hitz teknikoak dira gehien, ez beti, mitifikazioari iges egiten dio-tenak. Eta euskaldunok hasi ber-riak gara hontan; oraino ezer gutti egin dugu zentzune honetan eta lanjeroso deritzat honi. Zeren eta erdara erabiltzen dugu geure har-reman teknikoetarako, eta honen arriskua honetan datza: Euskara etxerako, espiritu gauzetarako eta aizken finean mitomaniarako era-biltzea. Eta hau ez da arrisku so-la, aitzitik hontan garena usten dut, alegia euskara meta-hizkera (hiz-kuntzatik at) bihurtu bide dugula.

Gezurra badirudi ere, poesia da desmitogintza honen beste alder-dia. Hain zuzen ere hizkera poeti-koak ez du mugaketarik, hertsiena eta zabalena da. Poesia genduke, agian, euskararen birerosketa (des-mitologizatzeko) honen beste alderdi inportantea, teknikoak lehena izan-ik. Gainera historikori arras ja-betzen gara poesia izan dela gaur-ko euskara berri honen eragile eta bide-urratzaile.

Hitzak bortxatu egin behar di-tugu bere onera ekartze arren. Euskara mantxatu egin behar dugu berezko osasuna datorkion. Euska-ra urbildu egin behar dugu errea-litatearengandik. Eta askotan, nos-ki, errealitatea itsusia da. Euska-ra puzel denez odol egin behar diogu ama izan dedin. Baina..., euskararen donzelajea bera ere, mito bat dugu.

Luis Haranburu-Altuna

zeruko
ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.ª Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	300 pezeta
Korreo batasune-tako errietan	350 pezeta
Atzerrietako bes-te errietan	370 pezeta
Aldez	Aurrez gai-detu
Salmetan (ale bakoitza)	7 pezeta

ZENBA^t gaRA 72

BERRIAK

● Otsailaren 11an, Aita Luis Vallasante, Euskaltzainburua, Jose Maria Satrustegi eta Jose Luis Lizundia euskaltzainek Bizkaiko Gotzain berri den Antonio Añoveros jauna bisitatu zuten. Biltzar honetan aipatu zen Euskaltzaindiaren egoeraz eta bestez.

● Hilaren 13an., igande arratsalde, "Hiruak bat" izeneko talde gazteak Matalaz deritzan antzerki saioa aurkeztu zuen Baxenabarreko Donibane Garazin. Honako hau, Piarres Larzabalen obrarik onena omen da.

● Hurrengo larunbatean, hilaren 19an., Zestuan, jaialdi entzungarrietariko bat programatu zen bertako Ikastolaren alde.

Batetik, Lazkano, Oranda eta Lizaso bertsolari aspeitarrak. Bestetik, Zorion Egileor mundakarra eta Zarautzko "Olerkariak". Programa polita benetan, herrikoia. Herri xeheari gustatzen zaion bezalakoa.

● Errezil eta Aizarnazabal herriek alkate berria dute. Errezil-darrek Felix Ibarria Sodupe dute alkatez. Aizarnazabalekoari, berriaz, Jose Salaberri Korta deritza.

● Bizkaian eratu ohi den "Euskal Hit Parade" delakoan (zortarrez ez du honek Gipuzkoakoarekin zer ikusirik, edo alderantziz), Yon Enbeita atera zen lehen Urtarrileko bigarren hamabosteko zerrendan, "Horrela doa mundua" izeneko kanta dela eta.

Yon Enbeita "Enbeitarra" dugu, noski. Eta hitz joko honek badu dirudien baino esangura mamitsua-gorik, Muxikako Enbeitarek edo-zenbat bertsolari, olerkari eta kantari eman bait diote Euskal Herriari azken ehun urteotan. Horra hor, agian lehena, Juan Antonio Enbeita, Errenderiako "Xenpelar" zenaren sasoiko bertsolari zaharra. Horra hor ere bere semea, Kepa "Urretxindorra" (188-1942), Enbeitarren arteko ezagunena, behar bada Bizkaian sortu den bertsolari onena, "Txirrita" eta beste sei gipuzkoarren artean irabazle atera zena. Eta hona hemen, azkenik, Keparen biloba eta senide gazteak diren Balendin, Abel eta Yon bera. Azken hiru hauen lanak, hain zuzen, Urtarrileko "Principe de Iana" aldizkariaren "Bertsolariak" deritzan sailean agertu berriak dira.

● Bizkaiko "Euskal Hit Parade" delakoarekin jarraituz, batzaz beste Urtarril osoko lehena "Mocedades" taldea atera da, "Zure begiak" deritzan kantarekin.

Diogun egiaren ohorez, "Mocedades" taldea ez lizatekeela inoiz lehen aterako euskaltzaindiaren frogatu beharko zitekeen lehiaketa batetan, euskaraz kantatzeko dituen arazoak ez dira era horretakoak eta. Hala ere txarrenean pozik egon gaitzake, herri eta euskaltzaindiaren ezezik, bestelako arazoarik ere badagoelako euskaraz kantatzeko.

● Gipuzkoako "Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación" delakoak, Donibane Lohitzuneko Udalak Hego Euskal Herriko lantegiei zuzendutako dei bat aipatzen du bere 70garren agirian. Donibane Lohitzuneko Udalak, Lapurdiko industria giroa hedatu gurarik edo, Frantziako Gobernuaren laguntzaren pean edozenbat abantaila eskaintzen die bertara joan nahi duten lantegiei.

Lurak, diru laguntzak, zerga ezak, etab. eskaintzen dira. Halaber, eskatu ere eskatzen da zenbait betebeharrak, hots, 500.000 F-ko inbentarioa eta gutxienez hogeita hamar langileentzat hainako lantegia.

Inork nahi balu zehaztasun gehiago, jo beza Donostian aipatu dugun antolamendura.

AIPAMENAK

● "Amatiñok" izendaturik, Zepai zenari buruzko artikulu kozkor bat argitaratu berri da Baionako HERRIA asterokoan. Hona hemen, hitzaurre gisa, harako artikulu hartaz zuzendaritzak dioena, hots: "Iragan urte hortan hil izan da Zepai gipuzkoar pertsularia, azken urtetan pertsu-xapelgoetako jua-rietan zena. Hartaz igorri daikuten artikulu hunek lagun gitzala gipuzkoar euskara hortan trebatzen eta frogatzen euskara beti euskara dela".

Beraz irakurle, gure euskara gipuzkoar euskara ote? Ez du horrelakorik pentsatzen zenbaitek. Hala ere, dirudien baino arazo gehiago dute gure lapurtarrek. Izan ere, dena errelatiboa bait da.

● Joan deneko urtearen Euskaltzaindiaren azken batzarrean, Abenduaren 30ean., Luis Mitxele-nak "Aditz Batua" daitekeenaren zenbait era proposatu omen zuen. Hauzia, beraz, Euskaltzaindiaren mahai gainean dago.

Guztiok dakigu, guti gora behera, Koldok gai honetaz duen iritzia, baina ofizialki ezertxo ere ez bagenekien bezala, Euskaltzaindiko Prensa Bulegoaren Agiriak ez bait du ezertariko zehaztasunik eman Mitxele-nak proposatu dituen aditzerei buruz.

Lapurtarra ala gipuzkoarra? Bata zein bestea hautatu guti ardura behar liguke Arantzazuko erabakiekin bat gatozenoi. Jakina, ez dela berdina zein hautatu, linguistika, soziologia eta sikologia alderdiek zer ikusia bait dute arazo hau erabakitzean, baina, funtsean, hautatua izango dena onartzeko prest beharko dugu egon.

Aurrez dakigu ez dela denek gustoa egingo, baina gustora gelditzen ez direnok pentsa bezate denboraz, sasoi batetan Arantzazuko erabakiak onartu ez zituztenentzat erabili zituzten argudio eta arazoak berberak balio izango dutela denbora guti barru berentzat ere, Gizontasuna frogatu beharra dago bai, bai garaipenetan eta are gehiago galarrietan.

● Tartean, Euskaltzaindiak eskari bat zuzendu digu euskaldun guztioi. Diru laguntza eskatzen digu. Euskaltzaindiko liburutegia nahi da behar bezala eratu, itxuraren aldetik nahiz mamiaren aldetik. Itxurari dagokionez, tokia txukundu, apur bat dotoretu eta arazak jarri beharrean gaude. Mamiari dagokionez, berriaz, harako arazak zerekin bete pentsatu behar dugu. Munduko liburutegietan sakabanaturik dauden dokumentu, agiri eta liburu zaharren kopiak mikrofilmatan lortu; gure hizkuntzarekin zer ikusia duten ahalik eta liburu zahar erosi; eta beste honenbeste gaur eguneko liburuez, Euskaltzaindiko euskal liburutegi baliotsu bat osa ahal dezan, gure eta gure ondorengoen onerako.

Eskaria hor dago. Denok dakigu. Erantzunaz... erantzunaz nork bere buruaren berri jakin dezake ondoen.

● Madriletik etorri berriak gara. Bi ebuneko joan etorri bat egin dugu. Haraino joanez gero "Biblioteca Nacional" delakoan izan gara. Liburutegi ederra berau. Euskaltzaindiko baino handixeagoa. Sail guztiak ikusi ezinean, "Información Bibliográfica" delakora abiatu ginen.

Bizpahiru paper puska bete behar, dokumentazio erakutsi, hemen kontrol bat eta han beste bat, hor abrigua kendu (nahi eta nahi ez), eta inork emandako numeroa duen mahai zarpatsuan eseri... Honenbeste burokrasia balego zenbait lekutan, makinatxo bat emagaldu bihurtu genduke maratz.

Bibliografia aberatsa, hori bai. Batek daki zenbat fitxa! Milaka edo, agian, miloika. Bertara eraman ginduen zeregintxo amaitu ondoren, Euskal Literaturaren azterretan hasi ginen. Aztarre-tan diogu, ez bait zen han batere erraz euskal literaturarik aurkitzerik. Aurrez jakin izan bagenduen, gutienek zakurra eta "errekiamo" eraman izango genituen.

Halakoren batetan, ertzean eta behe aldean, "89/891" delako ezagugarriaren babespean, "Otras Literaturas" sailtxoa aurkitu genduen. Hantxe ziren, bata bestearen ondoren, "Literatura India", "Literatura Sanscrita", "Literatura Persa", "Literatura Céltica", "Literatura Vasca" eta "Otras Literaturas Antiguas y Modernas de Europa y Asia Menor".

Zein literatura bitxi ote dugu ba euskaldunok hain ezkutuan egoteko? Ba, guztiz berrehunen bat fitxa. Nortasun eta zentzu handirik gabe jarriak. Bertso bildumak, elizakoak eta beste. Gehien bat "Auspoa" Liburutegikoak.

Gure literatura ez da ez joriena, ez onena eta ez aberatsena (agian garestiena bai), euskaldunok literatura hori lantzeko garen mailakoa baino. Baina, dena den, Espainiako irakurleak bere "Biblioteca Nacional" ponpoxuan duenaren gatik neurtu behar bagaitu...

LIBURUAK

● Guztiz ipuin liburu polita irakurri berriak gara. "Tintin Ameriketan" deritza, eta Tintin-en Gertaera arigarriak delako sailaren lehen alea dugu. Behar bada, "Tintin" detektibe gazteak eta bere zakur leial den "Miluk" ez dute aurkeztu beharrik "komiks" delakoen berri zertxobait dakitenen aurrean.

Euskaraz argitaratzeaz kanpo (eta ez da berau guti), "Tintin"en ipuinek ez dute ez, orainez gero, ez berriak izatearen dohainik, ez bakantasun apartekorik, ez eta pedagogia zentzurik ere. Eta gainera, sasi-iraultzaileen batek esan aurretik, gizarte alienatzaile baten ezagugarri gerta daitezke. Baina, esanak esan, umeek eta hain umeek ez direnek ere, irakurri ezezik, iruntsi egiten dituzte era honetako liburuak, eta agian, honi deritzagu egun, erdal ipuinei kompetentzia egiteko dugun aukera bakarra.

Darabilen euskara gipuzkoera da batik bat, batasunerako bidean edo, idazkeraren aldetik Arantzazuko lehen maila bat onartuz. Hitz

erak ez datoz sarri bat Mitxele-nak proposatutako hiztegiarekin, eta penagarria deritzagu honi, gehienetan gain gaintetik zuzen zitekeen hizki edo letra soilen batetan bait datza ezberdintasun guztia. Dena den, hizketa erabat erraza eta bizia, are biziago "Tinti" eta "Milu" elkarrekin hika mintzatzaren direlari. Ohartzeke, benetan aproposa gipuzkoako itanoa ez da kigunontzat.

Amaitzeko, barka bezaigu Etor Editorialak kontseilutxo bat. Txarrenean ere ez zaie kalterako izango, dohakoa da eta. Begira, "komiks" delakoetan, sail onenetarikoa "Asterix" izenekoari deritzagu. Bentan barragarria, dibujatu eta elkarriketa zorrotzez egin.

"Asterix" eta bere herrikide ga-loek (Galia-koak), duela bi mila urteko pertsonaiak direnez gero, ez dakite pistola eta eskopeten berri, ez eta "ganster" eta hilketen berri ere. Horrez gainera, herri-zaleak ditugu, abertzaleak eta herriaren salbataileak, Erromako Imperioaren aurka jo ta ke saiatzen direnak.

"Asterix" gudari ausarta, "Obelix" tripazain harrijasotzailea, "Panoramix" sorgina, "Abrarakourix" buruzagia eta "Assuranzetourix" bertsolari samarra dira sail honetako pertsonaia aipagarrienak. Honetaz, ez dugu uste Euskal Herriko irakurlegoarentzat "komiks" aukerakoagorik asmatua denik.

TINTIN AMERIKETAN. Herge. Etor. Bilbao 1972.

● Fedea...

Neronen fedea zuzpertzeko edo... ene burua zuzitzeko, batek daki! Aita Bojorgek Hego Amerikako kristau kualitateari buruz esandako hitzak etorri ohi zaizkit gora: "Kristau kualitate hau, ezin daiteke sakramentuen sarritasunaren arauera neurtu, ezta erlijio heziketaz edo bestez. Ez dator ez fitxetan, ez estadistiketan... Baina bada... eta ugaldut egin ohi da. Camilo Torres bezalako batek gerrilero bilakatzeko apaizgoa uzten duenean, mundu katolikoa izutu eta eskandaltzat daiteke, baina honelako gertaera bat ez da bat-bateko gizaldiz sortu, Lur isil eta

ezkutu batez baizik. Ez da kristau maila baten ondorio baino besterik. Kristau maila honek ulergaitz iraungo du, txartat bazter-tzen deino eta ezberdintasunik onartzen ez zaion artean".

Fedea... sarritan errabago da fedea den ondorioak ulertzea, fedea bea zentzu soil batzutan adieraztea baino. Fedea... fedea gerri-leroak sortuko ditu, mendiak mugitu, ezpatak odoldu, gizon handiak umetu eta txikiak harrotu. Fedea... hauxe hau hitza. Fedea eta Kultura... hauxe bikotea!

Euskaldun fededun...

Fedea mugatu gaitu euskaldunak azken mila urtetan. Fedea abierazi gaitu kulturaren barrena. Baina non amaitzen da fedea eta non hasi kultura? Zer da fedea? Ezagutzen? Nahia? Sentimen? Eta kultura zer da? Gizabidea, noski, mundugintza, herrigintza eta gizartegintza lagunagari. Baina kultura gizabideari erantzungo badiu, zein eginkizun geratzen zaigu fedea erantzut?

Eman zaigun fede honen azter-tzaile datorkigu JAKIN. Bi liburu-tan burutuko omen du gure fede urtetsuaren ausnarketa: "Kultura eta Fedea" deritzan honetan eta ondoren eskainiko zaigun "Erlijioa hauizean" delakoan.

Honako lehen honetan, Paulo Agirrebalzategik (Gizona, kultura bidetan), Pello Martin Zabaletak (Uste, jakin, sinetsi) eta Andoni Sagarnak (Fedea eta Ideologia) osatzen dute Kultura eta Fedea zuzenki dagokion saila. Joan Mari Torrealdayek (Fedea, erlijioa, gizartea) eta Iñaki Bereziartuak (Fedea, eginkizun, ordea, Gizarte eta Fedea deritzana).

Azkenik, Jose Maria Diez-Alegria, kristau itxaropenaz mintzatzaren zaigu, eta utzi ezina dugun itxaropen historikoa.

Fedea... kultura... ITXAROPE-NA.

KULTURA ETA FEDEA. Jakin Sorta. Elkar Lanean. Editorial Franciscana. Arantzatzu 1972.

AMATINO

ETXEKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE

ARROPEL ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu.

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabili beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jabol bakarra

Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

45 URTEBETETZEA

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

Erosi "URTEBETETZE-PREZIOTAN"

24 ILLABETETARAIÑO KO PLAZOAK, eta...

karreioak UTSEAN probintzi barruan

Moraza, 3 eta 14 - Donostia - San Marzial, 12 - IRUN

Keynes-en aurka?

Azken urte hauetako inflazioan, «zientzia ekonomikoaren» kontrara datorren gertakizun harrigarri bat agertu da.

Keynes-en irakatsietan eskolatua izan den ikasleak ba daki, «diru-aurrepena errentak gobernatzen duela», hots, familiek, zenbat eta diru-sarrerara handiago, hanbat gehiago gordeko dutela.

«Lege» horrekin batera, Keynes-ek beste zenbait iritzi eman zuen diru-aurreeratzeari buruz. Lehenik, diru-korrituaren aldakuntzek ez dutela diru-gordeketa erabakitzen. Bigarren, inflazio-aldian, jendea gastuetara eromenean lehiatzen dela, diruak gero eta gutiago balioko duela ta.

Lehenbiziko puntua eskola klasikoaren aurka bortizki aldekatu zuen Keynes-ek. Hau da, nahiz diru-korrituak altxatu, ez dela segur —ez dela, beraz, lege—, familietako diru aurreratua ugarituko denik.

—oOo—

Zein izan da, bada, gertakizun harrigarria? Zera, 1968-71 inflazio urteetan, kontsumoa, goratu eta handitu behar zukeena, erakaitz agertu dela. Esan nahi da, diru-aurreapena ia baldin ordeztu, bizkortu egin dela.

«Stagflation» delakoaren bigarren ezaugarria hau da, hain zuzen. Orain, inflazioarekin, prezio-aldaketarekin batera, kontsumoa eta produzioa eraberean azkartzen ziren. Horrexegatik agertu ohi da, bada, industria nahiz finantzaria, hain bihotz zabal inflazioaren baitara. Zergatik? Inflazioak, berekin duelako, salmentak eta irabazi-ondarrak handitzeko esperantza.

Ez da, ordea, azken urteotan, hori gertatu. Aitzitik, inflazioak, USA-n eta Europan, gastuak hestutera eta dirua aurreratza eta ogdretza bultzatu du.

—oOo—

Keynesianismoaren «lege» aipatu horiek gezurtaturik gelditu ote dira, bada? Baldin lege horiek absolutotzat hartzen badira, gezurtaturik daude lehen eta orain. Keynes, alabaina, ez zen ximplea ez dokmatikoa. Eta, bere teoria betirako egiazkoa zela ez zukeen inoiz aitortuko.

Bere «legea», ongi mugaturik eta baldintzaturik, eman bait zuen. Hau da: Korritu altxatze hutsak (beraz, beste eragileak mugitzen ez direlarik), ez zuela kontsumorik geldiaraziko, ez diru-gordeketarik suspertuko.

Halaber, inflazioa eta kontsumoari buruz ere: hau da, baldin lana galtzeko beldurrik ez badago eta baldin korrituak biziki altxatzen ez badira, kontsumo lasaira joko duela jendeak; dirua gordetzea —inflazioak ahalduko duen dirua gordetzea—, burugabekeria izango litzakeelako.

Beraz, gaurko gertakizunak, ez dut uste, Keynes-en lege horiek ziñez zapuzten dituenik.

Berriz ere, zapurturik zera agertzen da: teoria bat, absoluto, orokar eta betiererako bihurtu nahi izatea; izan ere teoria bat, beti eta nahi-ta-ez, erlatiboa da eta kondizio eta muga jakinen barnean bakarrik baho dezake.

—oOo—

Gertakizun honek, besteak beste, gauza bat argi nabari arazten du: giza-taldeak eta, gizakiak direla, azkenik, ekonomiak eta soziologiak azterkai dituzten gertakizunen protagonistak. Eta agertarazten du balta ere, gizabidea ez dagoela —oraino behintzat—, estutasun, garaitu ez-iezko, batetan markatua eta lotua. Mugak eta hersturak ba ditu noski gizabideak; gizonaren bizibidea ez da, ez, guziz bere eskukoa. Halere, ez da gizarte-zientziarik altxatu, gizajokoa, aurrez eta okerrik gabe, zuzen zeharo igerriko duenik.

Gaiñera, zientzia apuztu gisan noipeinka gelditzea ongarri da, bai zientziarentzat berarentzat, bai gizadiarentzat ere. Zientziarentzat, honek egia bide deseguruak, okerrak eta makurrak egiñaz bakarrik arki ditzakeelako. Gizadiarentzat ere bai, noski, zientziak gizadiaren zerbitzura makurtu behar bait du, eta arrotasuna ez baiña, apaltasuna ego-kiagoa da horretarako.

G. ANSOLA

Mao-Nixon ZEREN BILLA?

Orain dela urte bete sinestekoa ere ez zena, egia egin da. Duela sei illabete lur eta zur utzi ginduen berria, bete da. Txinarrak amorro biziz gorrotatzen zuten gizona beren etxean artuko dute, egun batzutan bederen.

Aldakuntza izugarria eman da munduan. Eta aldakuntza hau, ain zuzen, oso azkar eman da. Zer eta nolako aldakuntza den neurtzeko munduaren eta Txina eta Ipar Amerikaren arteko arremen historia ikusi besterik ez dago.

Ipar Amerikak ekonomiaz, politikaz eta militarrez Txina ito beharrean inguraturik edo blokeaturik eduki du azken ogei urte hant. Begiratu dezaigun piska bat geografiari eta ederki ikusiko dugu Ipar Amerikaren kide eta menpeko diren Japon, Ego Korea, Laos, Kanboya, Thailandia, Formosa estaduek —denak ez ditut aipatzen— nolaz daukaten Txina inguraturik. Estatu hauen lurraldeetan Ipar Amerikako gudarosteak bere leku bereziak edo arma aurreratuenez ondo ornitutako baseak ditu.

Koreako gudaz geroztik —lehenago ere bai— lurralde eta ur bazter harietan Ipar Amerikak jaun eta jabe izan da. Formosa izan du bere lagunik miñena, Formosa Ipar Amerikari eskerrak irauan ahal izan du. Txinaitzek bonbardeatu ere bonbardeatu izan du sarritan Maoren Txina, eta alderantziz. Mao eta Ipar Amerikaren artean, Formosa zela-eta egun gorriak, arrisku aundiko egunak izan dira batipat 1954 eta 1958 gn. urteetan. Arraz gero Vietnamiarako arazoa izan da aintzindarizta artu duena. Sua beti piztuta egon da.

Egoera hau ordea bi urte buruan, zeoro ez bada, asko aldatu da. Aldaketaren sorrera 1969 gn. urtean eman zen. Urte horretan Nixon Parisen izan zen. Eta elkar izketa harretan Nixonek De Gaulleri bere gogoak zer ziren jakin erazi zion: gudarostea Vietnamiatik itzuli eta Txinarekin pakeak egin, alegia. Txinaitarrak De Gaullean bidez asmo hauen berri jakitean mefiantzakko erantzuna besterik ez zuen izan. Baina gertaerak gauzak besterik zirela erakutsi dute. Piskana piskana Txinatar buruzagiak Nixon borondate onez ari zela ohartu ziren. Arremanak, isilkako arremanak ugaritzen asi ziren.

Arremanak beren fruituak ematen asi ziren ere. Komerzioko alorrean, atak zabaltzen joan ziren. Baina ping-pong Iparamakar de portista taldearen ikustaldia izan zen jendea erne jarri erazi zuena.

Baina inork ere ez zuen espero Uztaillean 15 gn. egunean zabaldu zuen albisteak. Jende oro arriturik gelditu zen. Eta jende guzia galdezka asi zen: Zergatik dijoa Nixon, Mao ikusterat? Zerk eragin dio? Maok aldaketa hori nola eman du?

Mao ez da ez pentsaeraz eta ez jokoz aldatu. Irudian txinar gudari bat erri-mugaren zaindari.

Mao ezker izateari uko egiten asi zela zenbait pentsatzen ere ari zen. Galdera pilla egin ditek. Oraingoz ordea erantzun zehatzik ematerik ez dago. Denak iritzi mailan dabilta. Ikustaldia bukatu ondoren zerbait zehatzik esaterik izango da.

Dena dela, zenbait gertaera, pentsa eratzeko zenbait gertaera, badago. Lehenik, Maok ez du ez pentsaeraz eta ez jokoz aldatu, nahiz eta zenbait ala uste izan. Maok honela dio bere idaz lanean: «Gure politika hau da: neurri bakoitzari bere neurritz erantzun. Neurriari bere neurritz nola erantzun, egoerak erakusten du». Beste modu batetara esateko: egoera bakoitzari bere jokoa dagokio. Ez da beti joko berdina egin behar. goera bakoitzeko kontradizioak agintzen dute nolaz jokatu. Une honetan, egoerak ala agintzen duela elkar izketari elduko diogu esango du Maok.

Berea egitera, dijoa. Nundik probetxu gehiagorik aterako dabil. Zergatik da une hau egokia mahai baten aurrean buruz buru itzegiteko? Ipar Amerika kinka batetan dago. Urteak dira honelako egoera batean arkitu ez dela. Ekonomia ez dijoa ondo. Sozial arazoak gogortzen ari dira. Aurten auteskundeak dira. Asian daraman politika ondamedira daraman politika da. Ipar Amerikak ez du

crteerarik Vietnamiarako arazoan. Hau da beraz Iparamerrikarengandik zerbait lortzeko momentua.

Mao ez dijoa elkar izketa batetara zerbait lortuko duan ziburtasunik gabe. Asian daraman politika Nixonek aldatuko duen itxaropena Maok ez balu ez zuen elkar izketari egin nahi izango. Aurrez ondo jakin da dijoa Mao elkar izketara. Zer nahi du Maok? Ipar Amerikak Asiatik aldegitza, ain zuzen, Baina batez ere Vietnamiat eta Formosatik aldegin eraztea.

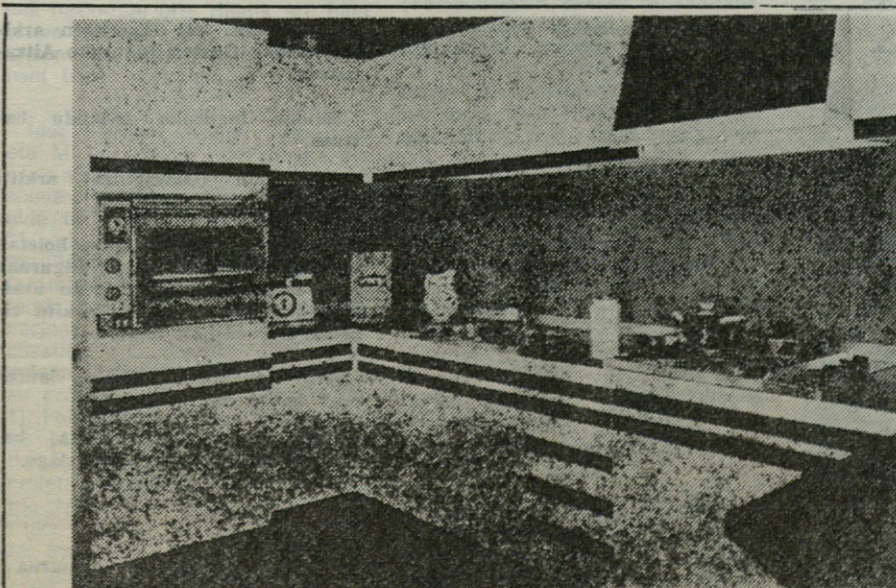
Txu-en lai eta Maoren politika adibidez ez da Vietnam bat egitea. Beren estrategiaren barruan Ego Vietnamian gobernu progresista bat ezartzea nahikoa da. Ez dute oraingoz besteren beharirik, hori Ipar Amerika bialtzeko biderik egokiena baldin bada behintzat. Eta beste lekuetan ere berdina da.

Zenbait, arrituko egingo da Pakistan buruz Txinak egin duen politika ikusita. Gauza batetaz chartu behar dugu ordea: Ipar Amerikak jipoi galanta artu duela arazo honetan. Rusiak, Indiaren bidez Bengla Dessen bere itzala zabaldu du. Ipar Amerikak ez du Bengla Dessen zer egirik. Eta ez ere Pakistanen TxinarenbabeSean dagoelako. Beraz luzera begiratura eta motzera begiratura ere bai, Pakistaneko arazoan Ipar Amerika bakarrik izan da galtzaille. Eta Asiako beste lurraldeetan arrisku berean arkitzen da.

Nixonek uste du usia eta Txinaren arteko gorrotoa indartu eta sendotu egin behar duela, horrela bera irabazle aterako delakoan. Baina azken aldi honetan joko hori bat ere jatorra ez dela izan ez da ohartzen. Adibide garbia, lehen esan dudana bezala Pakistan da eta laister, bat ere ez arritu, Vietnamia edo Kanboya izango da. Denbora testigu.

Maok ondo daki bai zer egiten ari den. Gizon honek azterketak egiteko, realidadearen muiña zer den ikusteko doai berezia du. Gizon beldurgarri azkarra da. Dialektika gizon honek menderatzen duan bezala menderatzen duenik ez dago munduan beste bat. Eta tresna horren jabe denak badaki gehienetan zer egin behar izaten den. ta Nixonen elkar izketan ere, Maok badaki ederki asko zer egin eta zer probetxu atera ditekian.

Juan ELUSTONDO

Yany

Sukaldeko Erredizak

Egillea:

FELIX ECHAVE, S.L.

Apartado, 23

Urrutizkiña: 89 17 54

ZALDIVIA (Gipuzkoa)

Lehen Aroen Agerketa (I)

Kondaira ikasi izzazn dugunean aroetan banatzen ohitu gera, bainan Lehen-Kondaira ikastea al-daketarik gabeko aldi bat bezala artu ohi dugu Bada ordea, aro ezberdinik Lehen-Kondairan. Ikus aurrean duzun kuadroa.

Aro hoiek banan banan agertu nahi nituzke, beren ezagungarri bereizienak agertuaz eta Euskal-Errian agertu diren tokiak aipatuaz.

Aro hauetan azaltzen diren giza-erei buruz ez dut aipatu besterik egingo. Urrengo lan batean giza-era hoiek banan agertuko ditut.

PAEOLITOS HAROA

Aro honen barnean diren zatiketaz asi baino lehen, Paleolitos aroko bereizgarri orokorraz mintzatuko naiz.

Aho hau zabal bezin garrantzizkoa da. Orain dela bi milioi urte ingurutik orain dela 10.000 urte arte zabalitzen da.

Laugarren aldikadan izan diren lau elur-ormatzeak aro honetan izan dire: Günz, Mindel, Riss eta Würm. Ikus iru dian.

Lau izen hauek Danubio ibaiaren lau besoek izenak dira. Elur-ormatze hauetan mila metroz gorako mendietan betiereko elurak ziren, negu eta uda urtu gabe irauten zutenak alegia. Orian horrelako elurak 3.300 metroz gorako mendietan dauzkagu.

Euskal-Errian mendi asko dira mila metroz gorakoak: Aitzgorriko mendi katekoak, Andia, Pirineokoak, Anboto, Aralar...

Elur-ormatze hauek ez dira berdin izan mundu zabalean. Otxaldi hauek leku batzuetan besteetan baino gogorragoak izan dira, honela Europa erdian hemen baino gogorragoak ziren, egungo neguak ohi diren bezala.

Amerikan ere lau elur-ormatze ezagutzen dira, bat edo beste herengoeikin batera gertatuak.

Afrikan elur-ormatzerik ez da ezagutzen, bainan bai eurite haundiak. Hango euriteak herengo elur-ormatzeekin duten zer-ikusiaz zenbait eztabaidarik bada.

Elur-ormatze hauek zer delata azaldu ziren galderari erantzuna arkitzea ez da erraza. Bainan ez pentsa gero elur-ormatze hauek gertatzeko beste munduko otzak

IZTEGIA

Astapena: comienzo.

Pizti: flora.

Orein: ciervo.

Orein-tzahr: ciervo gigante.

Elefas: mamut.

Botagaia: arrojadizas.

Uxaka-ihize: caza al ojeo.

Usategi: palomera.

Ar-lantzea: trabajo en piedra.

egin behar dituanik. Adibide bat: Egin dezagun urte guziko giroa batez beste 10° dela, batez besteko hau 40°-ra jexkiko baktiz gaur egunean ere ormatzeak genituzke.

Elur-ormatzeen tartetan epel aldiak izaten ziren. Gu ere orain bi elur-ormatzeen tartean ote? Hone-la pentsatzen duenik ere bada.

Otxaldi hauetan gizona ar-zuloetan babesten zen; ar-zuloetan giroak aldaketa aundirik gabe egon ohi da eta otzaldian kanpoan baino epelago.

Aro honen astapenetan (*) gizonak sua erabiltzen bazekien, ar-zuloetako sutokiak argi agertzen digutenez. Sua zutelarik ar-zulo barneetara sar zitezkean, otzaldiei aurrea eman eta baita piztieta-tik (*) babestu ere.

Sua egiten ez zuten bat-batean ikasiko, lehenik basoan oinaztarri edo tximisten bidez sortutako sua itzali gabe jasoko zuten; sua sortzea geroz ikasia dirudi.

Gaur arte lehenean iraun duten zenbait erri su egiten ez dakitenak dira. Su egiten jakin czean gautegun pizturik edukitzen zuten.

Aho hontako jendeak ihizetik bizi zirenak ziren. Abereen bizitza giroari lotua gagoenez gero, giro bakoitzean giro hari dagozkion abereak izaten dira. Gaur gure artean ditugun abereak giro epelekoak dira. Elur-ormatzeetako otzaldietan giro otzeakoak genituen. garai hoi-

etan bizi ziren abereak ezagutze-kotan beren azterrenetara jo behar dugu.

Agertu diren aztarrenak ikusiaz Euskal-Errian bizi ziren abereetatik batzuek hauek dire: Elur-orein edo renoa, oreina (*), orein-tzaharra (*), bi artza mota, mutur-adar edo rinozosa (*), elefas (*) lehoia zaldi, pantera, elur-erbi, egazti...

Hauek danak ez dira ihizean arrapatuak, batzuek berez ar-zuloetara bildu eta beraietan bizitzen zirenak dira.

Ihizean arrapatzen zituen abereen ezurren muina jan nahirik ihiztariak abereen ezurrak apurtu egiten zituzten. Gizonak ihizetutako ezurrak zatituak arkituko ditugu beraz. Ar-zulo hoietan berez bizitzen ziren abereen ezurrak osorik arkitzen dira. Osorik edo zatituriak dauden begiratuaz, beraz, ihizetua izan zen edo ez esan genezake. Hau, noski, ezagunpide soil bat besterik ez da.

Abere hauek arrapatzeko lanabes edo tresnak bazituzten, batzuek botagaia (*): azkon, azta-makil edo lantzak... Bainan arrikuz eta gorputzez aundi ziren abereak —elefasak (*) adibidez— barka eta izkila edo arma itikiekin ez zituzten arrapatuko.

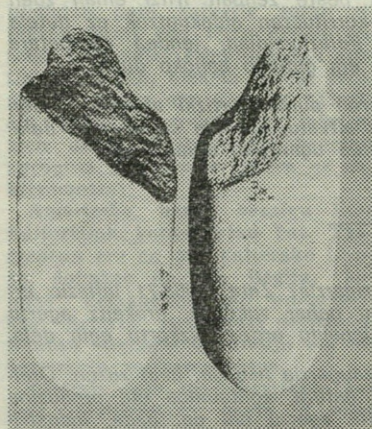
Ihize hauetarako zuloak baliatuko ziren: zuloak iturri bideetan estalita jarriaz edo abereak uxatuaz beraietara zuzenduaz.

Uxaka ihizea (*) gaur egunearte egin ohi da gure artean; otso, basabehe eta zaldiak arrapatzeko erabili ohi dire.

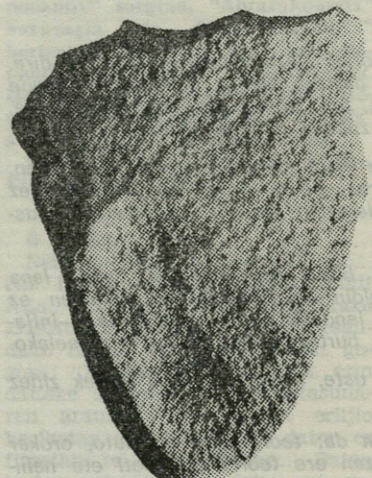
Otxoak arrapatzeko diren tokiei otsozulo deritze. Araban, Gibijon badira 300 metroko ormaz osatutakoak. Orma hauek zulo baten ertzetik asi eta V gisan zabaltzen dira. Otxoak bi orma tarte hontara uxatzen dituzte eta orma hauek berak zulorantz zuzentzen. Ikus 4 irudia.

Sara eta Etxalarko usategietan (*) ere usoak uxaka arrapatzen dituzte, sare baterantz uxatuaz. Ohitura hauek Goi-Paleolitostik etorriak izan ditezke.

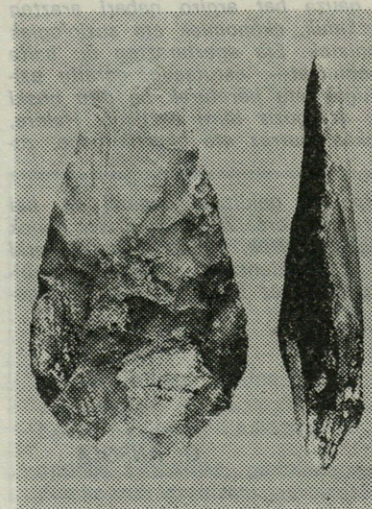
Ihize gisa honek jende askoren behara du eta orregaitik sendi batetakoak bakarrik ez dezakete hori ongi egin. Sendiak baino sail aundiago diren taldeetan bildu behar da. Hau honela, sendien arteko elkarrekin bazirela pentsa genezake.

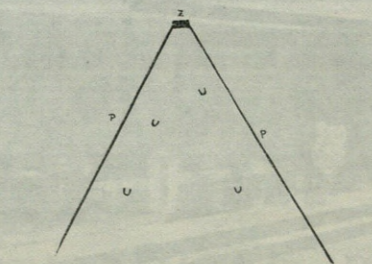
Behe-Paleolitosko Chooping-tool lanabesa.

Behe-Paleolitosko Chopper lanabesa

Behe Paleolitosko esku-aizkora

Gibijon-ko (Kuartango, Araban) otsozuloa.

Ormak (P) 300 m. luzekoak. Toki batzuetan (U) ihiztari batzuek itxaron ohi dute, otsoa inguratzean atzetik zauritzea. Bi ormak alde-eratan diren tokian zulo (Z) bat dago.

Bizi ziren tokietako ihizea guttiten zanean, ihizearen atzetik joan beharrean ziren. Gaurko erri-ihiztariak gauza bera egiten dute.

Ar-zulo batzuek beren lur-mailatan gizonak tarteka lakarrik bizi zirela adierazten digute, gizonen aztarrenik gabeko mailak agertzen bait dire. Lur-mail antzu hauek, agian, ihizearen atzetik joan beharrean ageripide izan litezke.

Goi-Paleolitos aroan Dordõatik Asturias arterainoko arzuolotako aztarrenetan berdintasun aundiak agertzen dire. Jendeen artean ar-eman bat bazen beraz. Ihizea litzake, agian, errien arat-honera ibiltzearen arrazoiak.

BEHE-PALEOLITOS

Orain dela bi milioi urtetik orain dela 150.000 urte arte artzen du. Iru garaietan banatzen da kuadroan azaltzen denez.

Lurrean ezagutzen diren lehenen gizonak aro honetakoak dire. Aro honetan giro epela da Mindel eta Riss elur-ormatzeen tartean igarotzen bait da. Giro epela zenez gero, gizonak erreka inguruetara urbiltzen ziren.

Aro honetako giza aztarrenak arkitzea ez da erraza; arrazoiak irutan bilduko nituzke: erreka ibarrak aundiak dira eta gail da ekinaldi batean beraiekin topo egitea; garai haiekako mailen gainean belar-mail aundi bat dugu eta lana zail egiten da; eta azkenik garai haiekako ibai-ibarrak urri dire, euriak, ibaiak t.a. desegin dituztelako.

Gizona ihizetik bizi zen eta basazta biltzetik. Egungo ihiztari errietan bezala. Erri hauetan basazta eta landare zainak biltzen emakumeak ibili ohi dire. Ihizea berriz gizonen esku izaten da. Gizon eta emakumeen arteko lan banaketa aspaldikoa agertzen zaigu.

Gizona ez zan bat-batean bere lanabesak egiten asiko; lehenik makil, arri t.a. bere inguruan arkitu ala erabiliko zituan. Ar-lantzea ez da beti era berean egina izan. Aro honetan du asiera eta Goi-Paleolitosan beren mailarik goreena.

Irudietan dituzu aro honetako lanabesetatik batzuek.

BEHE-PALEOLITOS EUSKAL-ERRIAN

Arkitzearen zailtasunagaitik aro honetako ageriak gutxi dira Euskal-Herrian:

Bi aizkora, bat Biarritzen arkitua, bestea Gasteiz inguruko Aitzabalkoa.

Baiona inguruko ar-landu batzuek.

Coscobillon (Olazagutia) arkitu berria den aztarren-tokia.

Bi aizkora eta ar-landu hoietaz ezer gutti dakigu, beren inguruz ezer ez dakigu, lur gainean arkituak bait dire eta nun arkitu zirenik ziur ez bait dakigu.

Aro honetakoak direla. lantze eraz igarri da.

Coscobiloko aztarren-tokia, berriaz oraindik aztertu gabe dago.

Marzelino Aizpurua

Aranzadi Taldean

LAUGARREN ALDIKADA

GEOLOGIA AROEN ALDIKADA	ELUR-ORMATZEAK	Gogolahtse mailak	GIZA-ERAK	KRONOLOGIA
		Erromatar garaipena		III - II K.a.
		Menasta aroa	Burni garaia Burdinorri garaia Eneolitos garaia	3.200 B.P. 4.000 B.P.
		Neolitos aroa		8.000 (Sortaldean) B.P.
		Mesolitos aroa	Tardenois garaia Astur aroa Asil garaia	
			Madeline garaia Solutre garaia Aurignak garaia	16.000 B.P. 22.000 B.P. 40.000 B.P.
Holoceno aldia	Elur-ormatzeen bukaera	Goi Paleolitos	Euskal enda Homo sapiens sapiens	
	Würm	Erdi Paleolitos	Homo sapiens neanderthalensis	100.000 B.P.
	Riss			
		Behe Paleolitos	Homo erectus Homo habilis Australopithecus	150.000 B.P. 400.000 B.P. 1.750.000 (?) B.P. 2.000.000 (?) B.P.
Pleistoceno aldia	Mindel			
Villafranche aldia	Günz			

B.P. : Before Present
: orain dela...

LIBURUAK

MARX ETA NAZIOA

GOTZON M. GARATE EGILE

- Egiazko komunista batek bi-garregio mailan ezarriko du herri problema, nazioarteko arduraren mendeko emanez (or. 100).
- Horregatik, herri-askatasuna seriozki nahi izan, eta «iraultza sozial marxistaren» ondorenerako uztea, zorakeria dugu. Mito huts bat da hori (or. 131).

Hona euskal liburu bat bozkarioz eta aho-betean gorestekor ordua, kontrarioen lotsa ta esamesen bil-durrik gabe!

Istilu bide asko eman du marxismoak: bere burua beregain ikusi nahi lukean herriak zer espero lezake marxismoarengandik? Zer dio Marxek nazio arazoaz? Nola burura klase arazoak eta nazio arazoak elkarri buruz-buru? Galdero-kin enplegatuta da Garateren bigarren liburu hau:

Gotzon M. Garate, *Marx eta Nazioa*, ETOR ed., 1972, 207 orrialde, niru aurkibide (izenena, gaitena, kapituloena), erabilitako hitzen hiztegia. Euskera Dionisio Amundarainen esku.

Aspaldi esan zen: «Heuskara, iaiji adi plazara». Ta gero askotan birresan da, iaiji adila nahiz iaiji dela. Baina beharbada lehenengo aldiz beste kontrapasak ere alpa genitzake: «Lengoajetan ohi intzan / estimatze gutitan. / Orai aldiz hiz behar duk / ohoria orotan» eta «Ezein ere lengoajerik / ez frantze-sa, ez bertzerik / orai ezta eridei-ten / heuskararen parerik».

Alegia, ez frantzesean eta ez bestetan aurkitzen da liburu honen parerik. Euskal irakurleak ba du zer poztu.

Marxismoa Marx baino gehiago da iadanik. Garate, halare, bere lineari jarraiki, Marx eta Engels azterkatza mugatu da bigarren li-buru hontan ere (lehenengoa *Marx-en marxismoa*, 1971).

Asko ta gaizki aipatu bezain gu-txi aztertu da Marxen eta nazio arazoaren problema. Marxismoa (guztitarra) ta nazio-arazoa azterka-tu denean ere, Lenin eta Stalinen lanez baliatu ohi da, gehienetan Marx, ikutu txiki bat eman, legea egin ta gainetik pasatzeko. Honen bentaja zera da: marxismoa lehe-nik presuposatu ditekela, gero na-zio-zale agertz. Nazio-zale izate-kotan marxismoari eman beharra dagoen barru aldatetaz axolatu ga-be. Truko zahar bat, gure artean oso korrientea. Edozeinek agertu nahi bait du marxista, eta edozei-nek nazio-zale ere. Haatik ere bion lotura ez da batere erraza, fede-arekin ez baino logikarekin lotu nahi bada batik bat.

Igaz Parisen Nikos Poulantzas eta Michel Lowy marxismoaz eta nazio-arazoaz emandako kursoaren apunteetan (Maspero-n salgai) orri-alde ta erdi bakarrik betetzen du Marxek, arlo koloniala ta guzti har-tuz. Honelaxe hasten dira notaok (gaztelaraz): «Marx no tiene una teoría coherente sobre la cuestión nacional. No ha estudiado esta cuestión en concreto. Por consi-guiente habremos de remitirnos a su práctica». Bi kaso aipatzen da. 1) Polonia: «hay una ambigüedad en Marx respecto a la cuestión de Polonia». 2) Irlanda: iraultza proletarioarentzat onuragarri eritzi-rik, Marxek irlandarren nazio bu-rruka onesten du. Esandako paris-tar irakasleek, nik entzutez ez bai-no apunteon bidez bakarrik eza-gutzen dudun kursoan askoz ge-hiago ere irakatsiko zuten, ezpai-

rik gabe. Baina funtsezkoena no-taotan bildurik dagoela sinets di-teke. Batez ere gai hontaz dihar-duten liburu ta saiakera guztietan horixe besterik aurkitzen ez dela kontu eginik.

Marxen hutsune hau nabarmena da. Leninek ere ezagutzen zuen, ta garbi salatu. (Euskaldunen bat-zuek bakarrik falta dira hortaz en-teratzeko). Garatek ere: «Marx ez zen gauza izan, herri arazoa bere egiazko mailan planteatzeko» (or. 61). Hau ezagutu beharra dago aurrera egitekotan: gaitza senda-tzeko ezagutu egin behar da.

Eta Garatek mendebaleko hizkun-tza haundietan behintzat gai hau sekula aztertu ez den bezala sa-kondu digu. Bere lehenengo libu-rua edonongo edozein marxismoari buruzko eskuliburu bezalakoxea ba-zen, oraingo hau inongo liburu inor ez bezalakoa da. Garateren «Marx eta Nazioa» ikaragarri lan ona da, aparta, bakarra, metodo zorrotz eta argikoa, osoa, bete-betea, zientifi-koa erabat. Eta euskera zoragarria du, gaia txarra bazuen ere.

Garate guztiz zientifikoki aritu zaigu. Bibliografia ugari ta egokiaz zer esanik ez: profesionalaren es-kua ikusten da. Baina gaiaren zail-lak bere metodoa, ez azterketara-koan eta ez azalpiderakoan, behin ere ez nahastu izana edozein txun-dituta uztekoa da. Ez bait du ne-kearen aurrez-aurre marxismoa sin-pleztatzean, eta materialaren urriaz ta fragmentarioaz ere ez inondik asmatu ezin zailon tesi bakanak botatzean, refugiorik bilatu. Ia be-ti egin ohi diren okerrak. Gara-tek teoria guztia birrerai du, ata-lik atal. Sare guztia eman digu: nazio arazoa oso-osorik (Marx bai-tan duen osotasunarekin) eta Mar-xen sistimaren barruan daduzkan implikazioak. Seguratasun ta gaiaren nagusitasun soberanoz beste, erraz eta argi darabil bere gaia. Gaia trinko adierazten da, baina ez la-burregi; implikazioak ez zabalegi, agian zerbait urri (marxismoa eza-gutu behar liburuu bere neurrian estimatzeko). Doi-doi burura dai-teke liburuarentzat eskema erraza-gorik eta aldi berean egokiagorik, hauziaren ikusalde orori, bat za-bartu gabe, justizia egiteko. Guzti honen aparteko merezimendua es-timatzeko egitekoaren zaila ezagu-tu behar da, izan ere.

Marx eta nazio arazoa azterte-zeko nahiz agertzeko topatzen den bi zailtasun nagusi bereziki alpa-tuko dut:

Lehenengoa, sistimaren ataltxo bat aparte hartzean datza. Mar-xismoan, sistima hertsia izanik, pro-blema denak loturik eta mila era-tan korapilaturik daude. Espiral ba-ten moduan burura daiteke. Maila denak beheko ta azpikoarekin ba-tera bakarrik uler ditezke. Atalak osotasunarekin batera ta aldrebes. Zati bat bereztekoan erraz da na-haspilatzea. Garatek mailak, zeri-kusirik duten aldeak, zehazki apa-tatzen daki, azterketaren argiz be-rez atala ta osotasuna ikustea po-sibilitatzen daki. Osotasunaz min-tzo denean ere, azalpena zehar zati bakana asmatzen da: kondaira filosofia marxista aritzekoan, adi-bidez, harek nazio arazoarekin duen zerikusia. Ta hauxe da, hain zu-zen, metodoaren problemarik zail-lena: azalpenerako batik bat, eta azterketarakoan ere arrisku suene-takoa. Parteen banatzeak aisa gal-du eraz bait dezake osotasunaren ikuspena. Garatek parte bana bere hartan bezain txukun moldatzen du guztiaren tankera, osagarri guztiak beren leku justuan jarriaz.

Bigarren zailtasuna: apartatu na-hi den gaia —nazio arazoa— za-tikatua dago Marx baitan. Fragmen-tario bakarrik aurki ditekete, han ta hemen sakabanaturik, eta zuzen-zuzenean behintzat arrazonatu ga-

berik ia beti. Sistimaren barruan egokitu ere gaberik: sistima lege-z dagozkion loturak, azterkariak be-rak osatu behar ditu, estatua txi-kitu baten pusketak atzera elkar-tzekoan bezalakoxe nekeekin. Ho-rregatik esaera deslaien, gutunen, lagunengandiko Marxen berrien eta le-ro arteko mami apurren ehize-lan erne, guztiz atzarria burutu behar da lehenik, gaia osatzeko. Garatek hontan egin duen lana, material biltzen eta sistimaz or-denatzen, funtsean ezin gaindituz-koa da. Baina lan material horren ondorengoa ez da txikiagoa: bil-dutako material guzti hori sistima-ri txertatu beharra, sistima mar-xistaren arauen modu justuan. Hon-tan ere maisu agertu da Garate.

Material betetasun honek eta azterketaren zorrotzak Garateri (Poulantzas eta Lowyri ez bezala, adibidez, eta nire uestez orain arte beste inori ez bezala) permititzen dio aurkitzea, «Marxek hari bati berari garbi jarraitu (ziola) beti, nazio-arazoari buruzko bere teo-riazko jarreran». Marxen nazio-ara-zoari buruzko teoria osotasun ho-nekin sistimaz azterkatzen lehe-nengoa dugu Garate, S. Bloomen *The World of Nations* kenduta be-hinik behin.

(Jarraitzeko).

Jose Azurmendi

TINTIN AMERIKETAN

Marzelino Soroa Lasa (1848-1902)

Aintziña bateko zuberotar Pastoralak, Peñafloreda'ko kondearen El Borracho burlado ta aramaiotar Barrutia'ren Gabon-gaberako Ikuski-zunaz gaili, M. Soroa'ren lanak ditugu gure euskal teatruaren asikin joriak. Donostiar urduri onek, beraz, aipamen berezia merezi du gure literaturan. Baita onekin bat, aipagarri ditugu onen jarraile bezela etorriko zaizkigun beste antzerkille batzuk ere: Artola, Uranga, Iraola, Altzaga, Mokoroa, Gorostidi, Zapirain, Barriola ta gainerakoak.

Donosti'n jaio zan, 1848-IV-27'an, eta San Bizente elizan bataiatu zuten, Valladolid'eko Ikasgu nagusian egin zuen lege-karrera, baiña etzan egundo ere ortan aritu. Idazle-grina zuen gaztetatik, eta orri jarduna dugu bere bizitza guztian: eder zitzaizkion Donosti'ko giroa ta oiturak, eta auek dantzatu zitun aspertzake, lan labor, alai, erre-z ta gatzetz beteak idatzirik. Ango arrantzalea, gau-zaia, etxeakoandrea, ostataria ta abar erabili oi zitun gaimami. Gimnasia erakutsiz bizi izan, ia bizitza guztian, Donosti'ko Udaletxeak ortarako zeukan tokian.

Saboiako Amadeo'k Espainia'ko erregetza artu zuenean, aldizkari bat sortu nai izan zuen; baita aren lenengo zenbakian erregearen kon-trako bertso zorrotz batzuk argitarazi ere. Asarretu zitzaizkion agin-tariak eta mugaz arantza iges egin bearra izan zuen. Donibane Lo-hitzun ondoko Ziburu erri txoan bizi izan zan, arrezkero. Karlsten bigarren gudan donostiar askok anka egin zuen Prantziko euskal uri artara; eta an, alkar poztutzeko noski, El Trueno izeneko lagunar-tea osotu zuen Soroak eta lagunak. Bertan zan Toribio Altzaga ere. Alkarte artan antzeztutzeko osatu zuen Soroak bere lenengo antzer-kia ots, «Iriyarena»: erderaz egiña izanik ere, ba-ditu euskerazko za-titxoak, eta txit atsegiarri izan zitzaien guztia, Donosti'ko oiturak bizi-bizi jartzen zitulako.

Anai arteko guda ostean, Donosti'ra itzuli zan berriz ere. Ta lengo tokian gimnasia erakusten sarturik, ementxe sortu zuen, 1878'an, Gazte-Alkarte bat, Donosti'ko aundiki familirik onenatariko gazteak bertora erakarririk. Eta auek lagunduta, 1878-V-12'an eta 19'an, Teatru Za-rrcan, eman al izan zuten «Iriyarena», musikaz ta lauki berriz ornidua. Oso baztertua zegoen euskera, ta ikusleak, euskeraz itz egiten entzunik, trumoi antzeko txalo-zartak joazi zituzten.

Andik laster asi zan Soroa bere antzerkiak euskera utsean eratu-tzen. Eta, naiz-ta Gabon zeritzaiona izan aurretik agertua, Anton Kaiku dugu onako lendabizkoa. Ondotik etorri ziran: Au ostatuba! (1884), Lapurrak! Lapurrak! (1884), Alkarte Berriya (1885), Barrenen Arra (1886), Urrutiko Intxaurrak (1886), Gorgonioaren Estuasunak edo Bol-tsa galdu (1888), Abek istillubak! (1894), Ezer ez ta festa (1889), Bañan zein naiz ni?, Auxen da eguna ta beste batzuk.

Idazle oparotsua genduan Soroa. Ta antzerkiz landa, beste zer asko aizatu zitun euskeraz ta erderaz. Itz-lauz ta poesiz, orduko paper guz-tietan ageri zaigu aren zerbait. Lan oietatik batzuk bildu ta Azak eta naste deritzan liburu bi argitara ekarri zitun; biak Donosti'n, Baro-ja'ren etxean, 1894'an lenengoa ta 1895'n bigarrena. Jose Colá ta Goiti'ren La emigración basco-nabarra euskerara itzuli ta Euskal-Na-parren joera edo emigrazioa izenez azaldu zuen (Donosti, 1885). Baita biribildu zizkigun, esan dugunez, ainbat bertso lan zirtolari ere. Az-kenez, ordea, erderaz idatzi zitun teatruako La Concha ta La bella Easo, donostiar kutsuz aseak biak.

Teatrugille azkar au il zanean, ots, 1902-VII-20'an, Frantzisko Lopez Alen'ek, T. Altzaga'k eta Praxedes Diego Altunak batez ere, artikulu ohoregarriak idatzi zituzten ura goretsiz. (Ikus Euskal-Ertia, XLVII'-garren alea).

Pepe Artola'k onela: «Ori izan da, ogei ta amar urte abetan, Aitoren izkerari gogoz jarraitu diona, azalduaz gazte oso trebe ta bikañak aundi edo gizon egitera... Umoria, borondatia eta farra zan dana. Bil-tokian euskerazko moldaera eta egintzak orrek lenbiziko azaldu zit-u-ben; gazteari oñez edo lenengo pausoak berak erakutsi zizkigun. Amaika izerdi eta ernegazio izan du gugatik, eta ala ere beti parra ezpañetan».

Eta Ibon Sarasolak gaur: «Euskal teatro modernoaren aintzindari... Arrakasta haundiko teatro single, erraz eta barre-arazitzeko egi-na» (Euskal literaturaren Historia, 115'garren orrialdean).

Ark erein zuen, bai, azia, gaurko euskal teatruarena noski.

A. ONAINDIA

TINTIN AMERIKETAN - Etor.

IRAOLA

bermeo

ARRANTZA ARAZOAK

Iñozko goheen ari dira gure itxas langilleak antxoaren atzean. Len, «San Xose» ingiruan juaten gintzan arraiñ onen billa. Baño gaur, arek eta orrek zirikatura edo, otsailaren lenengo egun bietan itxasoratu ziran ontzi batsuk, baño arraiñ ibilketa utsa egin da biurtu ziran kai barrura.

Lau kostera dituz urtero gure kantauri itxasoak bere sabel emokorratik arrantza egiteko. Beztera ibiltea, «aldrabes» egitea lez da. Lengoen esanak onexek ziran: Itxasoako urak berotu; Gero arraiña agertu; Eta arrantzale guztiak antxo asko koxu. Ori bai egia.

AGATE DEUNAREN ABESTIAK

Bermeo'ko Talan dagon gaxotegiko gizon eta emakume talde eder batek urten dau Agate Deunaren goraspeneko abesti samurrak erriari agertuten. Bai entzun be pozik. Eta bai gaxoen alderako txanpon batsuk be batu. Gaxo oneik onu edo ejemplo ederra emon deuzkue bermeotarrari Gabon eta «Santa Agueda» egunean. Antxiñako ekando onak be ondikarren gure artean bai dauko bizitza.

ERIoTZA

Lengo egunean, Asturiasko Aviles-en il zan, Kanpos Beotegi tar Dunixi (Mendi) arrantzale jator eta abertzale zintzoa. Bere gorputza edo soña bermeora ekarri ebien; eta bai ostetza andiak be lagundu bere illobirarte. Abesleri ospatsua san. Abots zolikoa. Berantzako lagun artean, Iparragirre-ren abesti lerro batzuk atsegin izaten yakon. Euron artean onexek:

«Erri-alde guztietan toki onak
[ba-dira,

Bañan biotzak dio
Zoz Euskal-errira».

Eta olan izan be: Atzerrian il zan. Baiño bere Gogo eta soña Euskal-erriratu ziran. Gaur, Mendiluz ill-errian datza da. Goyan bego.

Aldi laburrean gaxo samar egon ondoren, Otsailaren 14-garrenean il zan Azpiri eta Lamikiz tar Kataliñ, Bitor Gaubeka irarkolearen emaztea. Eupeme Deuna-ren Ziñ Txadonean ziran illetak, eta notintza ugaria berteratu zan. Bere senar eta seme alabari laguntzen deutzagu atsekabe eta ordu larri onetan. Eta zuri, adiskide Kataliñ; urrengorarte.

URKIDI

mendexa

Mendaxa-ko antzezleri taldea asi-ta dago antzerkia gertutzen. San Jose ingururako gertututa egoteko asmoz dira.

Oso antzerki ederra: Begiristain jaunaren «Apaiz Langille ta Gizon» izenekoa.

Oso antzezleri trebeak dauzkagu ta gauzak ondo irtengo dira. Onten eztaukagu zalantzarik. Beraz, antzerki bikaiña ikusi nai dabena eztauka Mendexa-ra etortzea bes-terik.

Aditzera emango dogu bere ga-raian zer egunetan eta zer ordu-tan izango dan.

Beste urtetan lez aurtan be izan doguz «kursilloak» «Extensión Agra-ria-koak» emonda, baserrian zelan jokatu bear dan erakusteko.

Beste urtetan abelgorri edo ga-

nadu ta belardiei buruzkoak izan dira; aurtengoak, barazki edo ortu-lanaz.

Tamalgarría au da: Mendexa-ko erritxoak euskaldun utsa izanik, kur-silloak erderaz emon bearra.

ERIoTZA

Abendua-ren 23-an il zan «Ikua» baserrian, Zendoia-tar Iñaxi, 68 urte zituela. Bere etxeakoak «Zeruko Argia»-onen irakurle zintzoak diran lez, beronen bitartez artu dagiela gure samin agurra.

Txakartegi-tar Joxe.

irun

GURE KUTSUA

Euskal kutsua, alegia, emanaz, Santa Ageda egunez gizasema sail batek alaitu zituan bazterrak. Aita Joxe Domingoren doña erabilliaz erri osoa poztu zuten.

Beajondaizuela! Zuei entzunaz ez giñan aspertzen.

URREZKO EZTAIAK

Ditu laister «Irungo Atsegiñak». Badakigu zeozter ixilka antolatzen ari zaizkigula. Ixillikan baño.

Gorotxategik zuzentzen dituan ume dantzariak asko edertzen dute eta eziñ obeto ematen dute-ta, leku berezi-berezi bat dagokie jai oietan. Ez aaztu.

JOSTALLUTARRAK

Ogei-ta-bi urte bete ditugu, Lais-ter, beaz, «Zillarrezko eztaiak». Otsailaren 6-an jai-pesta ederrak izan genitun. Urtero oi dan beze-la, gaxoetxeokoei bazkari on bat eman zitzaien.

Guk geok berriz, anaitasunezko bazkari bat Jostallun izan genduan.

ARRANTZALEAK

Bidasoakoak beñepeñ ez daude hatere pozik. Aurreko batean arrantzale zaar batek esaten zidan «ez duala bere bizitza luze guztian aurt-en añaño angula gutxi ikusi». Beste batek berriz «gau osoan jardun eta kilo laurdenakin etxera!»

Gu S. Jose zai gaxtendek. Ia merkatzen diran eta urtean beingo angula jatea izaten diagun. Ezean, amorratu eta datorren urterarte bearko.

AZKEN AGURRA

Egin digute gitar batzuek. Ona emen beren izenak: 88 urtetan Erroxali Linazasoro Garmendia, amonatzokak. 82-tan Enrike Agirre-txe Pikabea, irundar eiztari eta arrantzale zaarrena noski. Zoritzar batek eramana, Joan Joxe Anabitarte Guruzega gizajoa, Katean, Joxepa Olazabal Etxeberria andre zintzoa; bere illetan an giñan Amu-ten, zutik egon bear izan genuan baño. Azurmendiren alargun Joa-kiña Urresti Barinaga oua. Zeama-rra jaiotzez, baña beti emen bi-zia, Rufiño Larrea Arrieta bere 82-garrenean.

Otoitz bana, irakurle.

ARTZAI JATOR

Duten Joxe Antonio Kerexeta Jaunak akullututa, olaberritarrek sutsu artua dute eliz berria jasotzeko erabakia.

Ez dira motz geldituko, ez. Ez

dira ortarakoak larreaunditarrak. Ziur nago, askotxo bearko da baño.

GARIZUMAKO ATARIA

Dan Auster-Egunez elizak iñoiz baño beteagoak egon dira. Ongi asi eta obeki buka dezagula. Da-goneko, eliza danetan izango ditu-gun elizkizunak iragarri dizkigute. Badago aukera.

Euskerazko asteen itzaldiak egi-tera aurtan ere Aita Zubiaga Loio-latik datorkigula oso pozik jakin degu. An izango gera. Euskaldun asko da emen bada bertakoaz gai-ñera, azken urteetan napar eus-kaldun jator ugari etorri zaigu, baita Gipuzkoako ainbat errietatik ere. Martxoaren 12-tik 19-ra danok Andra Mari elizara!

Bestela... ez euskaldun, ez kris-tau!

SAGUTXO

zaldibi

Gure herrian dugu erreka kox-kor bat, Amundarain deritzana, al-di batean garbia eta arraiez bete-a zena, baina Gipuzkoa guzian, or-denik gabeko industrializazioa zela bitartez, errekek zikindu ziren be-zala, Zaldibi'ko errekatxo hau ere erori zen industriaren ondorenon azpian.

Hemen jaboi lantoki bat, «BILO-RE», S.A. izan zen, gure erreka-aren etsai eta bere azidoek egin zuen lana erreka gorra arrai akatuz hor-nitua uzteko. Lehen arraiak beza-la orain dela gutxi lantokiaren in-guruetako landara guziak erreta azaldu ziren.

Orain dela aste batzuk, azaldu zen lege bat, Gipuzkoako erreka-aren egoera aldatzeko asmoz, lege honetan agertzen denez ez fabri-kak, ez etxeak, inork ere ezin de-zake bota zikiñik, dela azido, za-bor edo orrelako beste edozein gauza kaltegarriak, zigortua izatea nahi ez baldin badu. Merez du egitan laguntza ematea lege honi, penagarria da eta gure erreka ede-rra dagoen bezala egotea.

Badegu, beste zerbaitxo bat esa-teko ere, antziñeko gure herriak nola alako kale edo urbanizazioa du, ori dela eta gure kaleak pa-satzeak badu naiko arrisku. Orain dela 4 urte, agintariak diru mordo bat gastatu zuten zeuden bi estal-pe edo txabolak kentzearen. Eta ara gaur nun ari zaigun, txabola aiek baino okerrago dagoen pa-reta haundi bat egiten, mediku etxea babesten duena alegia. Ez dut uste izango denik horrenbes-terainoko aldrebeskeriarik orain-dainoko gure herriaren historian. Bai omen dugu gure herriko ur-banizazioa planifikatu eta zuzen-tzeko arkitektoaren bat, nor dan ja-kitea komenigarri izango zaigu, er-ne egon gaitezen, geu lanen bat eman beharrean argitzen gerane-rako.

Behin eta berriro diogu, aginta-riek herria zerbitzeko egon behar dutela, ez persona batzun inte-resei laguntzeko. Nun gera Herri-tarrok, injustizi ori ez mozteko? Nun degu Guraso Elkartearen egi-tekoa? Nun Konzejal herrikoiak?...
ERLEAK

aramaxo

Azkoaga-ie onen 13'an ospatu zi-tuzten Balanzategi'tar Julian eta Altuna'tar Demetri, senar-emaz-tiak, euren Ezkontzako 50 urte. Zorionak!

URREZKO EZTEGUAK

Il onen amairuan, domekan, ospa zituzten ezteguak Julian eta Demetri, biak, senar eta emaztiak. Lenengo elizara joan ziran egitera errekuak eta Jaunartu egin ondoren indartzera euren biotzak. Meza ederra entzun ondoren Azkoaga'ko elizan euren etxeruntz abiatu ziran bazkaria eiteko asmoan. Baita batu ere seme-biloba alaitasun ederrian ta ospatu egun eder ura alkartasun bikañian. Ze gauza ederragorik egin,

senar-emazte maitiak, berrogei ta amarurte igaro ta orrela alkarturik biak. Zorion beroenak artu ba ongi asko mereziak ta Yainkoak emon deizuela urte ta egun ugariak.

IKASKETAK

Il onen 15'an asi ziran ikasketa batzuek Aramaxo'ko baserriarren-tzat. Gaia: barazkiak eta sagarrak. Bergara'ko Extension Agrariakoak zuzenduta dagoz. Ikasi, baserri-tarrak, gaur egun danen bearra izan-go dozue ta.

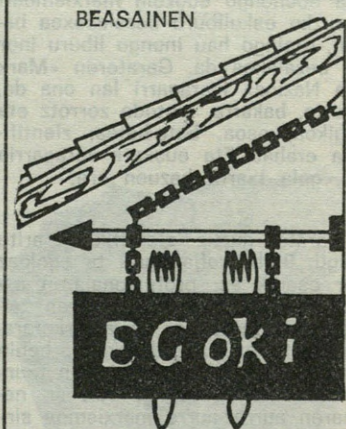
GARIZUMAN

Auts egunez sartu giñan garizu-man. Otoitz eta laztasun denporan. Autsa zara eta auts biurtu biar zara esan euskun abadeak elize-tan.

“Txindokik”

ARAGI ERREAK

BEASAINEN

ZURE ETXEAN

— Bisigu, legaza...
— Arkume, antxume eta abar...
— Txekor eta idi-txuletak.
S. Ignacio, 15
Urrutizkiña: 89 14 37
— BEASAIN —

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN · EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón

Deroet'lik egunero:

Iruña, Bilbao, Gaztelz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Al-cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almeria, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean lru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Carretera Gral. a Hernani - E. Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 450723

Aptdo. 1361

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Edoardo Chapeitza

OTSAILLEAN Guetaria Kalera aldatzen gera
Guetaria, 10-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

indecar, S.A.

(Industrias de Carpintería Mecánica)

- Etxegintzarako aroztegi lanak. Etxe barruko eta kanpokoak.
- Euskalerrian zear, etxegilleek gogoan artzekoa.
- Egitamu eta presupuestoak egiten dira.
- Prezioetan egokia.
- Bertako eta kanpotik ekarritako oolak.

Poligono Auzoan, 36

Urrutizkiñak: 361739 - 361153

— USURBIL —

pasai donibane

Iskanbila galanta sortu zuen LA-
RRAITZKO jaialdiak.

Nik lehenengo aldiz, gure herri-
ko elizan entzun izan nuen La-
rraitzko «eskalduen» berri. Igan-
de bezperako mezetan hain zuen.
Gero, bai Nafarroako periodikuek,
bai gipuzkoakoek eta nik dakit nun,
sekulakoak idatzi izan dituzte jai-
aldi honi buruz.

Drogak, lizunkeria nunahi, larru-
gorrian eta horrelako astakeriak
irakurri ahal izan ditugu. Gauza
hauek irakurri-ta neure buruari gal-
detzen nion: «Zel arraio joan be-
har diak gazteok Larritzeko so-
roetara lizunkeria hauek egitera,
gaurregun hainbat eta hainbat dan-
tza-toki, emagalduek, boite eta
antzeko lekuak izan-da?!». Egin na-
hi duenak, txoraa behar du izan
Larritzera joateko gau ilun eta otz
batean!

Eta hara nondik nora, Nafarroan
argitaratzen den «LA VERDAD» al-
dizkarian EZ DOK AMAIRU osa-
tzen duten abeslariekin elkar-hiz-
keta bat dakarkela Larritzeko jai-
aldietaz.

Hona hemen laburki diotena:
«Artikulu bat bialdu genduen pe-
riodiku batera zenbait puntu garbi-
tzeko asmoz eta ez ziguten argi-
taratu izan nahi».

«Gazteria usteldu, kristautasuna
desegin, pentsakera komunista za-
baldu gure helburuak omen dira.
Guk argi eta garbi diogu: Ez ga-
toz bat halako iritziekin. Gutxi-
gorik ere! Azpi joko maltzurra de-
la, agirian dago. Baina, zedozer
beti ikas dezakegu eta guk —ja-
rraitzen dute EZ DOK AMAIRUko
abeslariak—, ondoren ederrak ate-
ra ditugu artikulu hoietatik. Ez du-
darik izan: Jendearen artean, na-
haste-borraste bat sortzea da hoi-
en helburu nagusia eta beraz, gure
izen ona kentzen saiatuko (eta
saiazen) dira».

Elkar-hizketa luzea da irakurle;
baina, osoa irakurri nahi baduzu,
eska zaidazu.

—oOo—

Ebaketa edo operazioa egin on-
doren, gure adiskide den Xabin Sis-
tiaga, ondo arkitzen dela eta egun
gutxi barru etxeratuko zaigula, ja-
kin dugu. Baita, Juanita Laboa, Ju-
lita Trecet, Manolo Marfil eta Joa-
kina Mora ere Donostiako Erresi-
dentzian arkitzen dira.

Denoi aurki etxeratzea opa die-
gu bene-benetan.

—oOo—

Felipe Sistiaga, orain arte Ovie-
do futbol taldeko jokalaria zena,
Mexicoruntz abiatu zaigu hango
futboleko ekipu batekin jokatzeko
asmoz. Aurtengo Abuztua arte
egongo omen da. Zori ona izan de-
zala bai berari eta baita bere emaz-
te Mari Esthereri.

JAIOTZA

Jose Luis Puy Lujanbioren emaz-
teak, nexka bat izan du. Zorionak
gurasoei, batez ere aita dan Jose
Luis gure adiskide zintzoari.

Iñalurretak

elgeta

«Ozkarbi elkarreak eratuta haste-
kotan dugu, Otsaillaren 22-an, eus-
kal alfabetatzeko ikastaro bat, gure
herrian. Holako baten premian gau-

de Elgetarrok. Euskeraz mintzatu
arren, gure idatz-irakurriak erde-
razkoak dira.

Alfabetatze hau lehen mailakoa
da, hots irakurtzen eta idasten
ikastea, hau delako funtsean alfa-
betatzea. Euskaltzaindiaren babe-
sean emango da.

Esan dugun bezela ikastaro hau
Otsaillaren 22-an hasiko da. Kla-
seak astean bi egunetan izango
dira: asteartetan eta ostiralean.
Ordua: gaueko 8t'erdia. Tokia:
Ikastolak.

Ikastaro honen luzaera hiru hi-
labetokoa izano gda. Hasieran hi-
tzaldi bat emango du euskal al-
fabetatzeari buruz, ballerako erres-
ponsable dan Serafin Basauri-k.

Euskal alfabetatze honetan parte
hartu nahi dugun guziok eman de-
zagun gure izenak ahalik askarren
horretarako jarrita dagoen toki-
tan».

GARIKOITZ

ataun

San Gregorioko erretoreak —Ima-
nol Etxeberriak— azken jaietako
meza-nagusietan, erdera sartzen
digu, aurrez esanaz: «bi hitz ba-
karrik erderaz; erdeldunak ikusten
baitditut». Aurreko igande batetan,
eliza leporaino betea zegoela, er-
deldun bat bakarra agertzen zen.
Beste guztiak euskaldunak ziren,
euskaraz zekitenak bederen. Hau
horrela izanik, nola gertatu daite-
ke hori Imanol? Jokabide hau era-
bilita, zanpatuko ez gaituzte ba-
da? Ene eritziz, honera etortzen
diren arrotzak gure hizkuntza ikasi
behar dute. Ala zu atzerriara jo-
aten zarenean, jairen bat euskaraz
antolatzen dizute? Neri ez behin-
tzat.

—Lehen gure hauzo San Grego-
rioko urrutizkinen Kargua zarema-
kitenak, beste herri batetara joan
zaizkigu bizi izatera. Orain beste
batek hartu du Kargu hori. Gaine-
ra, bi egunetan urrutizkin guztien
—batenbat ezik— hariak ebakita
eduki zituzten «telefónica nacional»
ekoek.

—San Gregorioko «Arnasa-berri»
eta «Akelarre» gaztetxo taldeek,
alfabetatze klase batzuk eratu di-
tuzte, talde barrukoentzat. Lehe-
nengo egunean toki gehienetan ger-
tatu ohi den bezala, lagun asko
—orotara hamalau— joan ginen
ikastera bainan urrengoan, heurak
bestaldera pentsatuta edo beste
batzun agintez, lau bakarrik. Hori
duk ekintzetako ahalmen ttipia,
mutlak!!!

—Euskal Herriko ohitura zaha-
rra denez Santa Ageda ospatzea
kalean abesten irtenez, San Gre-
gorion zazpi bat lagun irten ginen
ilunabarrean eta lau goizean. Bai-
nan gu beste inor ez, Kataniako
martiriaren koplak abesten. Tamal-
garria benetan!

—San Gregorioko festak, mar-
txoaren 12an ospatzen ziren, bai-
nan Elizak santu horren eguna al-
datu egin duela-ta, orain Irailaren
3an izanen dira. Martxoan, egural-
di txarra egiten zuen gehienean
bainan, irailan hobeia izanen du-
gula espero dut!

Trikuarrieta

ixurtza

BASOKOIPETSU EGUNA

Domekan ospatu zan Basokoipa-
tsu-Eguna. Ainbat gaztek urten
abien mendi eta basuetaruntz.

Ixurtzako taldea ume txiki ta
guzti joen geiñien Mugarra azpira.

An pasau geiñun egun gustia.

Lenengo bazkaria gertatu geiñun
danon artean. Batzuk sua izetu,
eta janaria gertatu besteak.

Iruretan bazkaldu danok batera,
nagusiak eta txikiak.

Ostien abesti batzuk abestu gei-
ñuzan.

Jolasak umeen eta nagusien ar-
tien gero.

Seiretan basokoipetsu: txorixue
erre eta danok jan.

Zazpirek-areintxuan beruntze asi
geiñien.

GARBIÑE a.e.

aizarna

ZILLAR-EZTAIAK

Zumaia'ko Eliz-nagusian ezkon-
du ziran bi gazte, bat Aizarna'koa,
an bertakoa bestea. Zorion eta
maitasun-amesez ezkonduko ziran,

noski, 1947'go urtarrillaren 18'an.
Zenbat poz eta kezka ez ote ziz-
kien berenganatu egun artan ez-
kon-uztarriak!

Bergara eta Goenaga'r Roberto,
inguruetan ain ezaguna, batetik.
Etxabe ta Arakistain'dar Margari-
ta, Zumaia'ko «Bitarte»tarra, bes-
tetik. Eguna izango zan ordungoa
eta eguna, egun guziz alaia izan
dute aurtien ospatu dutena ere.
Txantxetan ere ogei eta bost urte
aundi elkarrekin biziaz! Amar se-
me-alaba dituzte beren ondorengo.
Amarrak zein baiño zein alaia go,
aurreko belaunaldia ere gutxi be-
zain lagunarteko eta jostaria bai-
tuzten. Kastatik dute, beraz.

Amarretatik bat gertatu zan nai
baiño urrunago: itsasoan gudariz-
tan. Gogoratuko zitzaion bi aldiz
bere jaiotetxeko ospakizuna!

Zorionak, ezkonberrituori! Ezkon-
eguneko antzera, or entzun ditu-
zute Mendelssohn'en eta Wagner'en
ezkon-doiñuak. Ezkonberritze onek
iraun dezaizuela elkarrekin beste
ogeita bost urtez.

EZKONTZA

Aizarna'ko elizan ezkondu dira
Arteaga'r Jantxo, eta Muguru-
za'tar Mari Luisa, Lasarte'ar gaz-
teak. Zorionak bieri eta izan de-
zatela auek ere «zillar-etaiak» el-
karrekin ospatzeko egokiera. Or-
duan ere gaur bezain zabalik izan-
go dute, noski, gure errirako eta
elizarako sarrera.

«DOÑA RUFINA»REN
ERIOITZA

Azkue ta Lizaso'tar Rufina, gure
artean aspaldienetik «Doña Rufe-
na» esanda ezagutzen genduan ira-
kaslema. Eta zenbat lan eginda-
ko emakumea! Ondo baiño obeto
jakin-bide du Azkoiti'ko erriak.

Izan ere, urte askoz jardun zan
Irakaslaritzan Azkoiti'n. Eta ba-
-zioten, bai, maitasunik aski, ille-
ta-elizkizunean azaldu dutenez. Ua
jendetza agertu zitzaigun Zaldun-
txo'en eta Atano'ren erritik, otsai-
llaren 12'an!

Etzan gaur goizekoa —73 urte,
ain zuzen ere— eta, jakina, bere
irakaskintzat eramango zuan ga-
rriaren kutsua. Langille purruka-
tua bezain Irakasle zorrotza izan
omen zan. Gaurko neurritz epai-
tzekotan, gogortxo zala esango lu-
teke. Garaiko ezierak berekin du,
ordea, bere agintea, igesik egin ezi-
ñeko agintea, gaitiera.

Baiña ori bai, danen gaitetik,
nezkato ikasleak ondo gertuturik,
ondo landurik bidaltzen zituan go-
ragoko mailletara. Ain juxtu ere,
illetako arratsaldean bertan esan
zidaten, Azpeiti'ko ikastetxe jakin
batera beintzat ongi argituak bi-
daltzen zituala.

Langillea, elizkoia, senide-maitea
eta Kristau-Ikasbidea beintzat be-
ti-beti euskeraz irakasten jarduna.
Betiko zorionean beza atsedean,
ainbeste lan eta nekeren sari. Ala-
xe eskatu genduan eliza bete jen-
dek: bai bere anai apaizaren in-
guruko amar Mezemalliek eta bai
abesle ta entzule orok. Goian bego.

«ERTZINAPE»k

irakurleak
mintzo

Irakurri dut, Otsaillaren
13-ko Z. Argian, «EUSKAL-
TZAINDIA» izeneko lana.

Nik ere bearrezkotzat jo-
tzen dut Euskaltzaindia. Gi-
daritzat artu bear gendukean
zerbaitzat. Baiña ez duzue
azpi-azpiko auzia alpatu ere
egiten. Errezegi eskatzen du-
zue Euskaltzaindiaganako be-
girunea eta menpetasuna.

Izena eta izana bear ditu
ortarako. Zintzilik dauden gal-
dera auel erantzun bear dio-
zue:

Legez al daude barruan
Euskaltzaindia osatzen dute-
nak? Bete al dituzte «oso-
osoko euskaltzain autarki-
dun» izateko Euskaltzaindia-
ren arauak? Egin al dute gu-
ziek sarrerako itzaldia? Zein-
tzuk ote euskaltzain oso-oso-
ko eta zeintzuk ez?

Nola bete, esanik bete ez
dutenen esana?

Barkatu, baiña ez duzue
argirik egiten illun dauden
arazoetan.

G. E.

ERAMAN - EKARRI'rako

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRRATSAIOAK

ERRI GUTIRAKO

Urrutizkifika: 421300 - 427726

Iparagutia, 8 - DONOSTIA

ONDO BADABILL
Otsein DA

ATE OPARIK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Victor Pradera, 2
Urrutizkifika: 425700

DONOSTIA

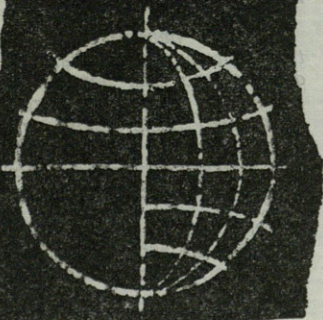
B

BIURRARENA

- Exkabadoraen salketa eta konponketa.
- Karga lanetarako kuxare bereziak.
- Konponketak bertan egiten dira, ekar-eramatzen ibilli gabe.

Landola eta ofizina: Zamalbide Auzoan
Urrutizkifika: 354034 - 35 ERRETERIASalmenta: Ergobia Auzoan, 2
Urrutizkifika: 35 92 07 DONOSTIADEMAG
RICHERComercial Pagador S.A.
COMERCIAL DE MAQUINARIA

kirolak

Belen Azpeitia joan zan urtean egin zan benetako korrikalaria. Urte betean lehiaketa asko irabaziz gero Gipuzkoako kirolzalerik onenetakoan artean dugu gaur. Azkeneko garaipena Lasarten izan zuan, urtarillaren 30-ean, berak irabazi baizuan emakumezkoen nazio-arte-ko korrika apustura.

Belen Zeruko Argiara urbildu zai-gu pozik bere berri ematera.

—Non jaioa zera, Belen?

—Donostian, Amara zaharrean, 1952-garren abenduaren 21-ean.

—San Tomas egunez, beraz.

—Bai.

—Eta noiz asi zifian atletismoan?

—Maite, nere aizpa, korrikalaria zan, nahiz eta orain balonmanoan ibilli, Pasaia-ko taldean. Berak eraman niñuan kiroletara.

BELEN AZPEITIA, KORRIKALARIA

—Familian izan al duzue beste kirolzalerik?

—Gure aitona ere korrikalaria izan zan. Askotan entzun diogu nola Barcelonara ere joan ziran bere denborako gipuzkoarrak. Bai eta irabazi ere. Gu, txikitan, iru aizpak ibiltzen giñan korrika, jostatzen. Geroxeago, trolebus-atzetik ere ibilli beharra dago... Dana dan, lehenbiziko korrika apusturan parte artu nuanean asko gustatu egin zitzaidan eta orduz gero ez dut utzi.

—Non izan zan saio ori?

—Anoetan, orain sei urte. Ura irabazi eta geroztik entrenadoreakin asi nintzan.

—Zer sari irabazi dituzu?

—Denak joan zen urtean. Begira: Milan-en (Italian), Espainiko rekorda gainditu nuen. Estokolmo-n (Sueztian) lehengo marka gutxitu nuen. Europako lehiaketan ere irabazi egin nuen. Zurich-en (Suisan) 800 metrotakoa irabazi nuen. Es-mirna-n (Turkian) laugarren iritxi nintzan 1.500 metrotan. Oraindik orain Gipuzkoako emakumezko-kirolzaleen saria eman didate eta «El Diario Vasco»-k bere irakurleen artean urtero eginte duan botazioan, Urtain-en atzetik, bigarren geratu nintzan.

—Ez da gutxi, urte batean egiteko. Orain Oxford-era joatekoa al zera?

—Ori erabakitzea ez dago gure esku, Federazioaren gain baizik. Baiño baietz dirudi.

—Kiroletara dedikatzeak beste zerbait uztera behartuko zinduan noski...

—Ez. Neri pintura eta dibujoa

gustatzen zaizkit. Orain «Arte eta Dekorazioa» ikasten ari naiz. Entrenamentuak azken ordurako uzten ditut, arratsaldean ikastera joaten naiz eta goizetan etxekoandretzan ibiltzen naiz, ama ta aizpak lanera joaten dira-ta.

—Jan-edanetan rejimenik egiten al duzu?

—Ez. Kontu pixka bat auki behar izaten det batez ere korrika ibilli aurretik, baiño beste etxekoek bezala jaten dut, naikoa.

—Noiz arte, zer adina arte uste duzu ibilliko zerala korrika?

—Nere gustoa, ezkondu ta gero ere ibiltzea litzake, aal dutan bitartean beintzat.

—Senar-gaik bai?

—Ez oraindik. Izango det denbora.

—Eta erraza iruditzen al zaizu emakume ezkondu baten korrika ibiltze ori?

—Senarra nolakoa dan ikusi behar. Arek asko esan nahi du. Baiña ez osasun aldetik eta ez denboragatik, nik ez dut uste kaltegarri litzakenik. Atzerrian ikusten dugunez, emakume olimpiar gehienak ezkonduak eta amak dira.

—Atletismoak egin al dio onik zure nortasunari?

—Dudarik ez. Ez naiz ibiltzen nere apaintetaren atzetik, ez dut pasioan denborarik galtzen, dantzetara eta gutxi joaten naiz. Baiña nere giroa kirol-giroa da, oso jatorra eta kirolzaleen artean ibiltzen naiz gustoen. Pertsonari asko laguntzen dion giroa, sanidadekoa.

—Zer eman dizu zuri atletismoak?

—Jendearekin arremanetan jarri nau, lagun-arte aundia, beste erriren batzuk ezagutzea, aruntz eta

onuntza ibiltzea, nere buruaren jabe izatea, erantzunkizun aundiagoakin ibiltzea edonun, Gauza oriek danak denbora gutxiagoan irabazi ditut.

—Eta nolaz dakizu ain euskera gutxi?

—Asmo onak ditut baiño ez naiz iristen.

—Ia, bada, ia...

—Zer esango liekezu zure adileko neskatxerik?

—Denak egin behar lutekeela kirolen bat. Safatu ditezela, ez dirala damutuko.

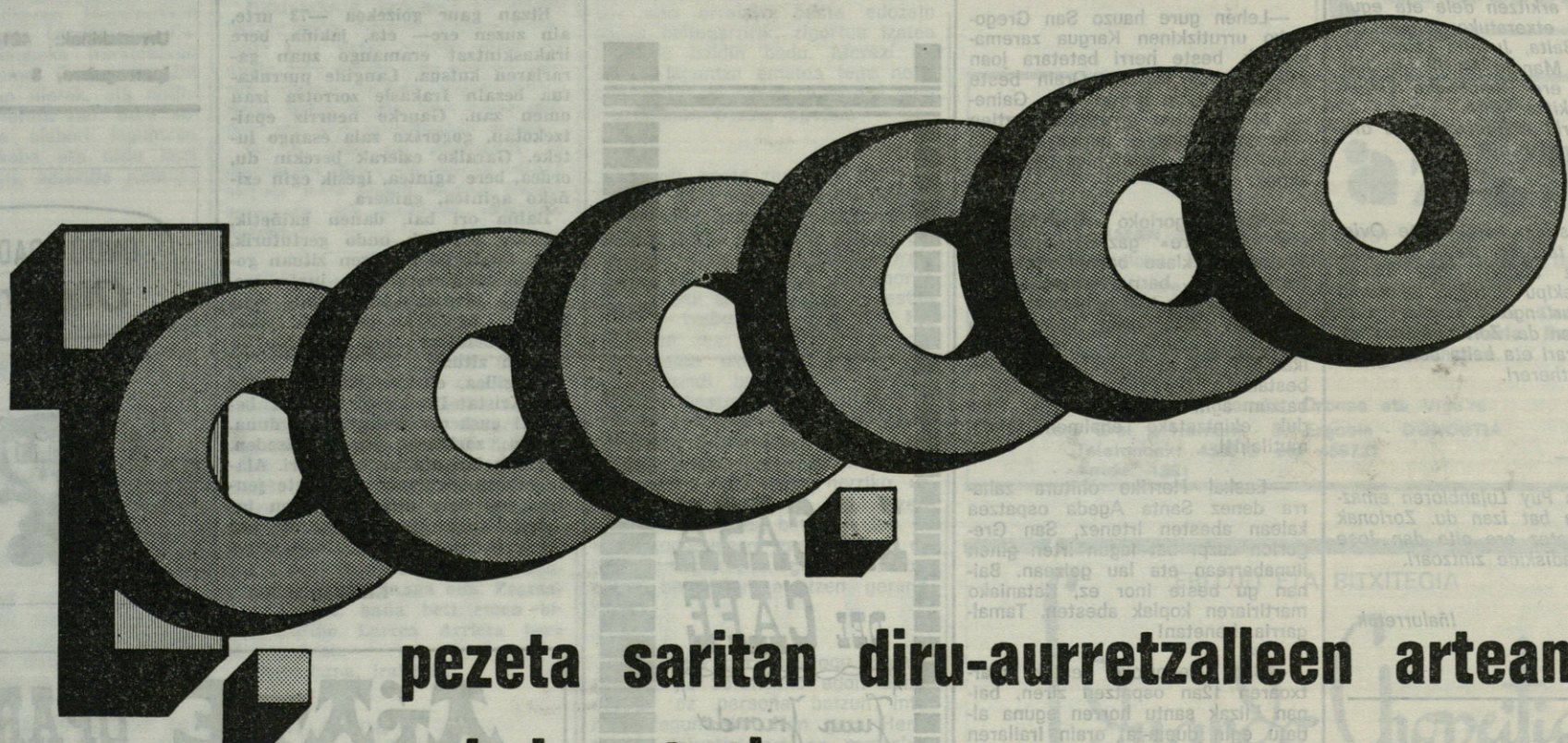
—Zure irteeretan, atzerriara, zer neska kirolzale gustatu zaizu gehien?

—Noruega eta Suezia-koak. Amabost, amasei urtetako neskatxak ere oso onak ziran. Zergatik? Ikastolatik egiten dutelako kirol asko. Txikitandik asten dira eta gero izugarri onak izaten.

—Emen, Euskalerrian, ba al dotoz neska kirol zaleak?

—Bai. Gaztetxoan artean badaude. Geixiako entrenatu behar lirake, ori bai. Eskoletatik joaten dira bieltzen dituztenean baiña kolejoak berak ere eutsi egin behar liekete. Donostian, ondona lan egiten duan eskola, Antiguako «Zumalakarregi» da. Orain gure entrenadoreakin ibiltzen dira. Ernanin ere badira oso onak eta baita Mondragon (Arrasaten) ere.

LAPATX

pezeta saritan diru-aurretzalleen artean sakabanatzeko

diru-sartze-epea: otsaila'ren 29 arte

Libretan daukazun 5.000 pezeta bakoitzeko, zenbaki bat, txartel bat izango dezu ta libeltza'ren 17'tik asi ta Otsaila'ren 29 bitarte sartzen dituzun milla pezeta bakoitzeko beste bana.

DONOSTI'KO

ERRI-ETXE'KO AURREZKI KUTXA

BERRIAK

BREITAINA HAUNDIAN

«Eskubiko» katoliko indarrek organizazio berri bat sortu dute. «Kontra-Reformarako Liga», du izena. Staffordshire-n egin dute lehenengo kongresoa, eta beren elburua hitz hauekin mugatu dute: «Batikano II-garrenak sortuarazi dituen erruak baztertzeko, Eliza katoliko unibersalaren Batzar Nagusi edo Kontzilio bat eratuko dugu». Talde honek Paulo VI-garrena alta santua, legekotzak jotzen du, nahiz ta honen egungo politika erruz josita egon.

ITALIA

Ivrea-ko gotzai dan, Betazzi monseñoreak, nahiko buruaste ematen dizkie Italiako gotzaiak. 1971-ko azken gaua, armak egiten dituen fabrika bateko langileekin igaro zuen, eta hauekin batean protestak ibilaldi bat egin zuen fabrika isteko eskatuz.

Betazzi jauna italiako «Pax Christi»-ko buruzagia da. Egun bi urte, «kontzientziko objektioa»-ren aldeko manifestazio batean parte hartu zuen.

Ivrea-ko «gizon katoliko» talde batek Italiako gotzai guztiei egin dieten eskutitz batean, bere gotzaiaren «komuniste kutsuko posturak» salatzen dituzte. Beste aldetik, eliz-barrutiko apaizek, idatzi bat medio, bere gotzaiaren jokaera onartu dute.

Betazzi berak honela dio: «Gaurko munduko sozial arazoetaz, konkretuki arduratzen ez danak, hain ugari dituen injustizi guztiekin onartzen du».

«COMUNIDADES DE BASE»

Valencia-ko dominiko gazte batek 500 baino liburu eta artikulu gehiago bildu ditu gai bati buruz. Zer gai ote da? «Comunidades de base», noski. «Comunidades de base» hauek-frantsez baten hitzetan «plattilo volanteak» bezela dire: mundu guztiak haletaz jardutzen du eta inork ez ditu ikusi.

GRAHAM GREENE

Ihazko irailan, Graham Greene, nobelista ospetsua, Txile-n izan zen. Periodista talde batekin alkar-hizketa zabal bat izan zuen. Ona hemen, alkar-hizketaren galdera-erantzun batzuek:

P.—Mezetara joaten al zera?
G.—Bai, sarritan. Baina ez igandero.
P.—Katoliko idazle bat bezala mugatzen al zera?
G.—Ez naiz inoiz katoliko idazle bezala mugatu; katolikoa dan idale bat bezala baizik.
P.—Zer irizpide duzu Batikano II-garrenari buruz? Onerako izan al zen?
G.—Bai. Zerbaiz ona bezala agertu zen, baina gaurko alta santuak, era batera edo bestera, fretoa sartu ez ote dion galdetzen diot nere buruari. Adibidez, gotzaien kolegiario buruz hitz asko entzuten da, baina ekinza mailan ezer ez dakigu.

GOTZAIK KORTESETAN

Riotinto-ko (Huelva), mina ibarreko apaiz talde batek Cantero gotzaiari eskutitz bat zuzendu zioten. Eskutitz honen elburua, gotzai honen Kortasetako kargua onartzea eta, kargu hau justifikatu nahian, aldizkari batzuei egindako deklarazioek salatzea zen. Apaiz talde honen iritziz, bai kargu hori hartzeko auzo zuten arazoiak, bai apaiz eta gotzaien Batzarra edo Asamblearen balorazioa, penagarria izan da. Honela diote apaiz hauek eskutitzaren zati batean:

«Gure iritziz, Kortasetan edo beste orakunde ofizialetan (sindicatos) dituzten, zuk eta beste gotzai eta eklesiastikoei, gaitz haundi ta konpondu ezinezkoak ari dira sortzen Elizan, eta ondorenak nabari-ezinezkoak dire».

EZINEZKO PLURALISMOA

Liberal tradizioak badiu berarekin zenbait ondoren eder: kontzientziaren askatasuna, lagunurkora-rekiko errespetoa, dogmakerietatik urrutiratzea eta alderdiak... e.a. Mugimendua, esan genezake alderdiz jokatzeko ba-dugu ere, Elizaren dogmakeriaren aurkako joera bat zela, naiz eta bestade kristauen Etanjeliorean seme jatorra izan.

Gertaera onen andoren politiku garrantzitsuenak zerak lirake: U.S.A.-ko Konstituzioak duen pentsamoldea eta Europa-Sartaldeko errien konstituzio formalak. XIX-garren gizaldiko seme jatorra dugu pentsamolde au eta ideoloji au. Ideologia esan dut, naiz eta «liberalak» ideoloji ororen aurkako izan.

Dudarik ez tradizio onek on ederrik eginduela, gure artean oraindik ortara iritxi gabe egon arren. Arnasa artzeko giroa sortu dezake.

Frantziako Erreboluziaren izengoitiak edo sloganak praxiseran eramaten saiatu dira, itzez gutxienez.

Marx-ek, Nietzsche-k eta Freud-ek ondo jorratu dituzte, jorratu ere, formalkeri onen faltokierak.

Kritika onen onarria enen datza: itzak direla, errealtatearen manipulazio bihurtzen direla. Gehientzuenetan agintea dutenen manipulazio eragin bide gertatzen direla.

—oOo—

Liberal tradizio onek Batikano II-garrenean izan du bere onartzea Elizako eta Elizaren dokumentu eta pentsamoldetan. Beranduegi, noski.

Bere garaian jatorra eta aurrelari izanik, ene ustez, baliteke beran duxego joera koxkorra izatea. Badiudi Liberal «ideologiararen» maltzurkeriaz orandik ez gerala jabetu.

Kontzientziaren askatasuna ondo dago, balore ona da; baino ez itz utsean; askatasun ori denoi irixten zaigunean edo-ta irixteko bide egokiak jartzen haitez geranean. Bitartean kontzientziaren manipulazio bihurtu ditek.

Pentsamendu auek «IGLESIA VIVA» zenbaki berezian (35/36, 1971) datorzkigun lantxoak gogorazi dizkirate. Zenbaki osoaren izenburua au dugu: «Tendencias actuales en el catolicismo español». Espaniako Estadupean gaur arkitzen diren eliz-joeren azterketa nahi du izan. Asieratik pentsa dezakegu «erromako zubiak» ditun baino kolore ugariagoko joerekin arkituko gerala.

Eskubi-eskubtik asi-ta «underground» edo lurrazpiko eliza. Bat «Asociación Católica Nacional de Propagandistas» erakundearen joera bestea, «Hermandad Sacerdotal de S. Antonio M. Claret» apaiz erakunde berez onetako buru dena: P. Miguel Oltra.

Bestea, «Baseko Kristau komunidade bat», Valentziako barrio batekoa. Beste, «Opus Dei»-ko gizon ospetsu bat: Jose Miguel Perez Sanz Otero. Bestea, Jose Casanova «Cursillos de Cristiandad» daramazkian kristau ba. Bestea, Jose Quevedo. Au Accion Catolikaz mintzo zaigu.

Bestea, «Irugarren gizona» dela esango dugu. Klasisifikazio edo mugaketarik onartzen ez duan oietako bat: Ignacio Fernandez de Castro.

Eta azkenik Espaniako Ejerzito»-ko alferrez de Complemento» den Eduardo Cierco. «Vida Nueva» eta «El Cierco» ko idazle sonatua.

—oOo—

Zenbaki onek ez du orokorra izateko asmorik. Galderak zuzendu zizalzkieten denak ez dute erantzun. Dena dela joera garrantzitsuenak agertzen direla aitortu zehar.

Aspalditik jaso dugu esaera au: «Kristauak elkarri lotzen gaituana sakabanatzen gaituana baino sendoagoa dela».

Dossier au irakurri ondoren duda ugari sortzen zaizkit esaera orren egiari buruz. Ez dakizulako azkenek zere lotzen gaituan elkar kristauak. Edo sakonera joaz, kritika baten bidez, egoera au ez dela kristautasunaren ondorengo jatorra aitortu behar.

—oOo—

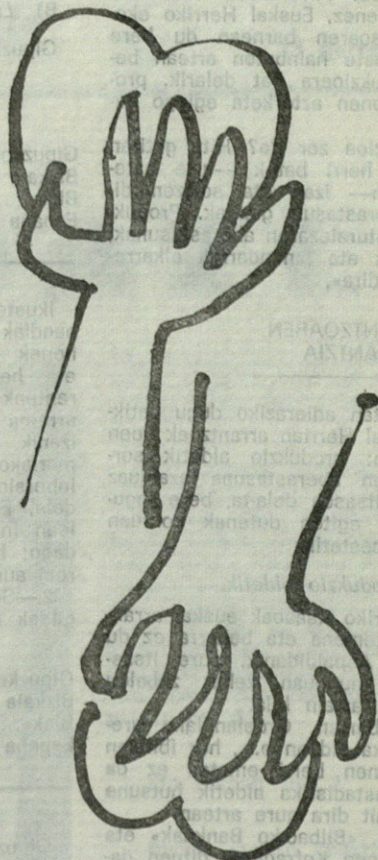
Dudarik ez dut pentsamolde ezberdin oietan dabilten guztiak Kristoren sinisten dutela. Ez naiz ni inor errealtate ori zalantzan jartzeko. Baina, bai, kritika gogor bat zuzentzeko egoera onen esan nahia azeri ondoren.

Badakit, jakin ere, fedeak ez digula mundu onetarako proiektorik, berez ematen. Bere, ez; baino

gizarte bakoitzak, kristauak, eliza osoak, garaian garaian gizonen proiektoren bat eskeni beharko dio, bestela fede orrek ez du nun oinarriturik, nun egizaturik ez du. Utsa litzake.

Eta orain datorkigu koxka: gaur, 1971-garrenean, kristauak, Elizak proiektu asko dituzte, eta proiektu oiek elkarren aurka doaz.

Zer gertatzen da?

Fede utsa danetik ez datorkio fedeari proiektoren bat ematea, fede ori kristauak bizi dutelako baino.

Guztiok konforme gaude fedearen ez dela ideologia, baino bizitzak fedearen ideologizatu egin oi du. Ona emen kristauak aztertu behar degun gauza: okerre-ideologizatu ditek utsean bizi ezin den fedearen. Orta or kristauak bein eta berriz egin dugun pekatua. Gizona askatzeko sortutako fedearen gizonen zapaltzaile diren ideologiek batu egin dugu. Azkenik fedearen gizonen zapaltzaile dela askori iruditua zaie. Gaur ere arrisku orretan bizi gera.

—oOo—

Zenbaki onen bukaeran Enrike Freijo Jauna nik aipatutako idela aurretaz mintzo zaigu.

Bukatzeko, Freijo Jaunari artuko dizkiet azken itzak: «El pluralismo no está sin fronteras y el creyente que se ha tomado en serio su fe y su bautismo está obligado a una opción postural; no vacilamos en calificar de «izquierdas» si entre nosotros el término no estuviese tan desprestigiado y suscitase tantos recelos. El pluralismo en la Iglesia no significa ninguna consigna de que cada uno puede pensar y hacer lo que le venga en gana, y conculgar al día siguiente en un retiro espiritual».

Gaur gure arteko ekumenismoa ontan datza. Jesusen berri onaren mami jaso eta gaurko joeretan zuzenki uztartu. Kristauen batasunak bide bat du.

Fedearen egiztatzeko maitasunak eragindako bide askatzaileak arkitu eta aurrera eramane.

Juan Jose Goenaga

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxejoaunok!

Zuen enmarteentzako esku-erakutsirri onnea. Zuen sukaldarako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeak aukerakoa

SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y Juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA-INDUSTRIAS RADAR

ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Bodegón

Alejandro

Alejandro-ren Bodega dago Donosti»-ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditek merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

BLAS DE LEZO

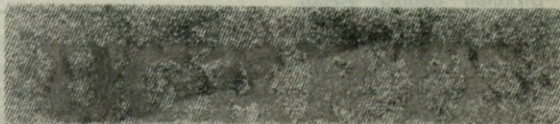
ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK ETA EDARI GUZTIA

Blas de Lezo Kalea, 8
Urrutizkifia: 41 20 65

DONOSTIA

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

Urbietta, 66

DONOSTIA

JOSE ZINKUNEGI' BEN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

ARRANTZOA EUSKAL HERRIAN

Denok dakigunez, Euskal Herriak alderdi zoragarriak ditu. Itsasoa denetan berezietakoa. Kantauriko itsasoak —200 km. kosta Euskal Herrian— bizia eta heriotza, poza eta negarra ekarri izan ohi du euskal familietara.

Gaur egun ere, lanaren bitartez, itsasotik hamaika euskaldun bizi da. Baina arrantzalea, «bokaziozko» gizon trebe eta legendarioa, galitzen dihoa. Arrantzoak ekonomia egintza denez, Euskal Herriko ekonomia osoaren barnean du bere lekua. Beste hainbaten artean beraz produkzioera bat delarik, produkzio honen azterketa egingo du-gu.

Produktzioa zer da? Hitz gutitan esateko, herri batek —urte bateko epean— izan eta sortzen dituen aberastasun guztiak. Produktzioan «naturalezaren aberastasunak, lanabesak eta lan-indarrak elkarre-kilatzen dira».

I. ARRANTZOAREN GARRANTZIA

Bi zatitan adieraziko dugu batik-pat Euskal Herrian arrantzoak duen garrantzia: produkzio aldetik sortzen duen aberastasuna azalduaz batetik; itsasoa dela-ta, bere ingur-ruan lan egiten dutenak kontuan hartuaz bestetik.

A) Produktzio aldetik.

Kantauriko itsasoak euskal arrantzaleen kemena eta beharra ez du mugatu. Aspaldidanik, gure itsas-ontziak munduan zehar zabaltzen izan dira arrain bila.

Gaur bertan, Groelandiako uretan, Afrika aldean e.a., hor ibiltzen dira. Denen berri ematea ez da erraza, estadistika aldetik hutsune latzak bait dira gure artean.

Hemen, «Bilbao-ko Bankuak» eta Arrantzaleen Kofradioak dituen datuak aipatuko ditugu. Argi handia eman digu ere, Deustoko Unibertsitateak argitaratu zuen lanak: «Riqueza Nacional de España», Bilbao 1968.

Horieta datorrenez, Gipuzkoa eta Bizkaia 1965 urteko arrantzoa aztertuz, hau azaltzen da:

—Jan kontuan, espezializatutako industriak baino bi aldiz garrantzi-tsuagoa dela arrantzoa, eta textil eta egur industriak baino lau bider handiagoa;

—papel industria osoa bezain aberatsa eta garrantzitsua;

—lur lanarekin gonbaratuaz ber-ritz —jorratu gabeko lurak alde batera utzita—, arrantzoak duen balioa % 30 handiagoa da.

Gipuzkoa bakarrik hartzen badugu, probintzia osoan ganaduak pro-duzitzen duen aberastasun guztia baino bost bider handiagoa arran-tzoak produzitzen dun; lur pro-dukzioaren balioa baino, bi aldiz baliosoagoa.

Bizkaian, beste sektorekin gon-baratuaz, ez da hain garrantzitsua. Dena dela, kontutan har dezagun, erauzte edo «extractiva» delten den industriak baino hiru bider ba-lio handiagoa duela han ere arran-tzoak.

Beraz, beldur gabe esan gene-zake, hau dena ikusi ondoren, gu-titan eduki izan dugula arrantzo-aren balioa. Gure portutan lan be-netan egiten da beraz, eta gogor.

Bide honetan jarraiturik —arran-tzoaren garrantzia azaltzen alegia— txit interesantea da, sektore honek Gipuzkoan eta Bizkaian izan duen eboluzioa aztertzea ere; batez ere, V.A.B. deitzen denaren eboluzioa. V.A.B. (Valor Añadido Bruto, Va-leur Ajouté Brute) delakoak, di-ferentzi bat azaltzen du: sozieda-de bateten ekonomiazko egile de-nak, familiak, industriak, e.a. sor-tzen duten benetazko produkzioa; bestela esan: produzitzeko erosi behar dutenaren (input) eta pro-duzitu dutenaren (output) arteko diferentzia.

V.A.B. = Output-Input.
Hau dela-ta, Bilbao-ko Bankuak dionez, honela banatzen da Gipuz-koan eta Bizkaian delako V.A.B. hori (% tan).

	1962	1964	1967
Gipuzkoa	2,41	4,02	4,70
Bizkaia	1,28	1,11	1,00
Biak	1,72	2,23	2,41

Beraz, biak batera hartuaz gero, arrantzoaren garrantzia handitzen

joan da, batikpat Gipuzkoan izan duen eboluzioari esker; Bizkaian beheraka egin bait du.

Gipuzkoan produzitzen den V.A.B. osoarekin (sektore guztiak) gonba-ratuaz, arrantzoak % 5 osotzen du, eta Bizkaikoak % 1.

Beraz, alde honetatik ere, arran-tzoak, sektore ekonomiazko bezala, ez du, askotan erantsi izan zaion ahultasunarik.

B) Langile aldetik.

Gipuzkoak eta Bizkaia, 1967 ur-

	Arrain aberas-tasuna (miloika pezetatan)	Langileak	Langile bakoitzeko inbersioa (milaka pezetatan)
Gipuzkoa	6.503	7.462	871,5
Bizkaia	1.794	5.723	313,4
Biak	8.297	13.185	629,3
España	31.050	139.772	221,1

Ikusten denez, oso diferentzi handiak ageri dira. Desberdintasun honek ba du bere arrazoia; han eta hemen oso estruktura dife-renteak bait dagoz; arrapatzen den arraina bera ere oso desberdina izanik. Galizian, esate baterako, mariskoen arrantzoak langile eta inbersio oso guti behar du. Dena dela, Euskal Herrian arrantzo sai-lean inbersio handiak direla garbi dago; batez ere, ontziak behar di-ren aurrerapen guztiaz antolatuz.

2.—Sektore baktizean diren lan-gileak (%). 1967.

	Nekazaritza	Arrantzoa	Industria	Serbitzuak
Gipuzkoa	3,7	86,8	91,2	68,2
Bizkaia	4,0	86,4	94,2	68,5
Biak	3,9	86,6	93,0	68,5
España	29,9	77,8	84,8	68,6

Gipuzkoa eta Bizkaia estruktura berdina dute. Hemen aztertzen ari garan arrantzoak berriz, sol-data hartzen duten langileen pro-porzioa handia du oso.

3.—Arrantzoan langileek zelako produktibitatea dakarte?

Agari honetan garbi ageri da:

ARRANTZOA V.A.B. LANGILE BAKOITZEKO. 1967.

	V.A.B. miloika pta.	Langileak	Indizea miloika pta.	ontziko
Bizkaia	674,8	6.823	99,2	58,9
Biak	2.630,6	14.741	178,4	98,1
España	15.786,8	139.327	113,3	43,9
Gipuzkoa	1.955,8	7.918	247,6	140,1

Orain arte agertu dugunak zer adierazten du? Hitz gutitan berri-er esan da: arrantzoak duen garan-tzia ukatzerik ez dagoela. Indus-tria bezala konsidera eta har be-har dugu:

—lan bakoitzeko dagoen kapita-lizazioa ikusiaz gero,

—langileen estruktura bera, in-dustriarena eta arrantzoarena oso antzekoak direlako,

—euskal arrantzalen produktibi-tatea ikusi ondoren.

II. ARRANTZOAREN ESTRUKTURA

3.1. 1961-1968 urte arteko eboluzioa (1)

	Itsas-ontziak	TRB	CV	Langileak
Itsas-ontziak	310	376	% 21	
TRB	16.255,4	33.275,2	% 104,7	
Indarra	47.633 CV	103.573 CV	% 117,4	
Langileak	4.646	6.020	% 29,6	

Beraz, aldaketa handia, batez ere, T.R.B. (=Tonelaje Registro Bruto= Izan dan kaptura osoa) eta inda-rean.

Euskal Herri osoa hartu ezin du-gularik, gonbarazio bidez —España-kin—, gure arrantzoaren egoerak dakarren ondorioak ikus ditzagun.

	Ontziak	TRB	CV	Langileak
Euskal-Herria	376	33.275,17	103.573	6.020
España	821	48.145,00	155.714	15.912
Euskal-Herria	% 31,4	% 40,9	% 40,0	% 27,4

Zifrak berak, besterik gabe, gar-bi azaltzen dute gaurko egoera. Euskal Herria, bere tipitasunean, España bezain indartsu agertzen da.

Ontziak beren urteen arabera az-

tean arrantzo sektorean 14.741 lan-gile zituzten; hau da, langile guz-tietatik % 2,2 (Gipuzkoan: % 4,7 eta Bizkaian % 1).

Orain arte ikusi ditugun arra-zoin hauek, gure ustez, arrantzo-aren balioa garbi adierazten dute. Garrantzia, ordea, zenbait ekono-mikoen bitartez oraino nabarme-nago ageri da. Honela:

1.—Langile bakoitzeko, arran-tzoan egiten den inbersioa. 1965.

tertzan ba ditugu berriz, hona zer azaltzen den: 1968an egoera hau zen:

—Euskal Herrian, itsas-ontziak, 5 urtetik beherakoak % 42,8 ziren, eta 10 urtetik beherakoak % 76,9.

—Españan, 10 urtetik behera-koak % 51,5; baina % 28,1, 15 urtetik gorakoak.

3.2. Arrapatzen den arraina.

Batez ere, bi arrain mota: an-txoa eta albokera. Inportantziarik ba ote duten ala ez jakiteko, hona hemen 1961-1968 arteko urtetan Euskal Herriko arrantzoak izan

duen eboluzioa.

a) Antxoak: urte horietan, arra-patzen den arrain guztitik % 63,7 osotzen du antxoak; dirutan edo balorearen berriz: % 42,9.

b) Albokera: kopuruz antxoa bai-no gutiago, baina balore handikoa denez oso ongi saltzen da; horre-

la, pixuan beste denen artean % 18,7 besterik ez da; baina, ba-lo-rean, pezetatan hartzen den guz-titik, % 41,1 berak osotzen du.

Hau dana ikusita, arrantzo sek-torea ezin hobetoago dihoala diru-dike. Ez da guztiz horrela ordea. Alde batetik asko modernizatu de-la, egia da: behar diren tresna berriak: makinak e.a., ontzitan ja-riariz. Baina, bestetik, eta ez luke behar horrela, produkzioa beheraka joan da azken 7 urte hauetan:

BERMEO

Eta hori honela delarik, laburki bederen laugarren zatiari lotzen gaiztaio.

III. ARAZO BATZUK

Errendimendua (= Emankortasu-na). Ez da aski produkzioa goraka edo beheraka joan dela esatea. Barnetik gauzak nola dihoazen ikus-teak, beste gauza batzuk kontuan hartzea eskatzen du, batikpat: «rendimientos técnicos y rendi-mientos económicos» (tekniko eka-riak eta ekonomiazko ekarriak) deritzana.

Tekniko ekarriak: hau da, pro-dukzioaren eboluzio baloratze-ko, T.R.B. bakoitzeko eta zalditan eta langile bakoitzeko lortu den pixua.

Horrela: 1961-1968 arte, zer har-tu da T.R.B. bakoitzeko?

URTEAD	Arrapatu diren Tm/T.R.B.
1961	3,513
1962	1,960
1963	1,583
1964	2,851
1965	2,878
1966	1,979
1967	2,043
1968	1,297

Garbi ageri da, arrapatzen joan den kantidadea, eta urte horietan izan den ontzien modernizatzea, e.a., ez direla bat-etorri. Moder-nizazio aldetik oso aurrera; arrai-na (pixuan) berriz beheraka. Zaldi (C.V.) eta langilekin gonbaratuta, eboluzio berdina nabaritzen da. Ez nihoa beraz, numeroz, lantxo hau gehiago luzatzea.

Ekonomiazko ekarriak: hau da, ur-tero produzitu den ale bakoitzeko, pezetatan zenbat eman duen ja-kitea.

Izan den desarrolla (ontzitan...)

prezioen altxatzearekin batera joan ahal da? Ikusi dugu «tekniko eka-riak» direlakoak gaizki joan dire-la; beraz prezioak goraka joate ho-riek, galtze hura konpondu ote? Galdera hauen erantzuna ikus. ondorengo Agerian:

URTEAK	T.R.B. bakoitzeko, arrainketa (pezetatan)
1961	52.597,60
1962	41.744,31
1963	35.617,50
1964	48.295,88
1965	49.342,68
1966	40.337,30
1967	40.992,76
1968	30.360,60

Beraz, honetan ere, eboluzioa be-heraka izan da; hau da, prezioak ez dira behar hainbat altxa, lehen ikusi dugun tekniko ekarriaren ahultasuna konpontzeko.

Hau dela-ta, ezin, beraz, arran-tzoaren egoerarekin oso pozik gel-ditu.

1961-1968 bitartean, arrantzoa, ehunetik 63,1 jaitsi da. Prezioak goraka joan dira; baina, halaz guz-tiz ere, ekonomiazko errendimendua bera, ehunetik 41,5 beheratu da.

Barnetik ikusita, hau da Euskal Herriko arrantzoaren kontrazio nagusienetako bat. Ontziak moder-nizatzen jarraitu da batetik, baina errendimendua beheraka zihozte-larik; eta guztiok, prezioak gora-ka zihoztela-eta, engainaturik gen-gozen. Prezioen altxatzea ez da nahiko, agertu dugun bezala: eta, baitikpat, ez bide da funtze-ko so-luzioa.

(«URTEKARI 72»-etik jasoa)

(1) Gogoan izan hemen 20 tona baino gehiagoko diren ontziak az-tertzen direla.

